

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nepojistné sociální dávky v kontextu sociální reformy

Bc. Hana Palečková

© 2013 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomických teorií

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Palečková Hana

Veřejná správa a regionální rozvoj Jičín

Název práce

Nepojistné sociální dávky v kontextu sociální reformy

Anglický název

Non Insurance Social Benefits in the Context of Social Reform

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je návrh změn a doporučení v systému nepojistných sociálních dávek. Dílčím cílem diplomové práce je porovnání systémů nepojistných sociálních dávek před a po 1. 1. 2012, identifikace problémových oblastí a zhodnocení dopadů změn v oblasti nepojistných sociálních dávek v souvislosti se sociální reformou, se zaměřením na dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči.

Metodika

Při zpracování diplomové práce bude použita metoda komparace, metoda analýzy a syntézy. Nezbytné bude rovněž studium dokumentů, při kterém bude kladen důraz na jejich kvalitu a důvěryhodnost. Pro tyto účely budou použity především odborné publikace, zákony a dokumenty MPSV. Metodika diplomové práce (postup při zpracování diplomové práce) sestává z několika dílčích etap. V první etapě, kterou je příprava, je vybráno téma, formulovány výzkumné otázky, rozvržen časový plán a vytvořena osnova práce, která bude v průběhu tvorby diplomové práce průběžně aktualizována. Poté budou ve druhé etapě vyhledány informační zdroje, které se vztahují k tématu nepojistných sociálních dávek. Před samotným zpracováním diplomové práce bude prostudována odborná literatura, vědecké publikace a odborné tištěné i elektronické články. Po vyhodnocení těchto materiálů bude následovat studium relevantních podkladů, na jejichž základě bude sepsána teoretická část. V další etapě budou shromažďována data pro tvorbu praktické části, která budou následně zpracována metodou komparace. Na základě vyhodnocení praktické části budou učiněny závěry a navržena opatření k zefektivnění systému nepojistných sociálních dávek. V závěru práce bude provedeno shrnutí teoretické a praktické části, zhodnocení sociální reformy a budou navržena doporučení využitelná v praxi.

Harmonogram zpracování

1. Vypracování literární rešerše - letní semestr 2012
2. Vypracování stěžejní části diplomové práce - zimní semestr 2012
3. Hodnocení a odevzdání práce - letní semestr 2013

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

nepojistné sociální dávky, mandatorní výdaje, sociální reforma, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči, dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky státní sociální podpory

Doporučené zdroje informací

BRDEK, Miroslav a kol. Trendy v evropské sociální politice. 1. vyd. Praha: ASPI, 2002. 252 s. ISBN 80-86395-25-1.

BŘESKÁ, Naděžda, VRÁNOVÁ, Lucie. Dávky pomoci v hmotné nouzi. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. 407 s. ISBN 978-80-7263-378-4.

GREGOROVÁ, Zdeňka, GALVAS, Milan. Sociální zabezpečení. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000. 280 s. ISBN 80-210-3686-9.

KAHOUN, Vilém a kol. Sociální zabezpečení. 1. vyd. Praha: TRITON, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.

KREBS, Vojtěch a kol. Sociální politika. 4. přepracované a aktualizované vyd. Praha: ASPI, 2007. 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

OCHRANA, František a kol. Veřejný sektor a veřejné finance. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 264 s. ISBN 978-80-247-3228-2.

PEKOVÁ, Jitka. Veřejné finance: úvod do problematiky. 4. aktualizované a rozšířené vyd. Praha: ASPI, 2008. 580 s. ISBN 978-80-7357-358-4.

PEKOVÁ, Jitka, PILNÝ, Jaroslav. Veřejná správa a finance. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998. 304 s. ISBN 80-85963-85-X.

Vedoucí práce

Burianová Jaroslava, Ing.

Termín odevzdání

březen 2013

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 19.2.2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „*Nepojistné sociální dávky v kontextu sociální reformy*“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 6. března 2013

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce Ing. Jaroslavě Burianové za odbornou pomoc, její cenné rady a vedení. Poděkování patří taktéž mé rodině za její pochopení a podporu během celého studia.

Nepojistné sociální dávky v kontextu sociální reformy

Souhrn

Diplomová práce se zabývá problematikou nepojistných sociálních dávek, které jsou součástí mandatorních výdajů. S použitím metody komparace jsou porovnávány systémy nepojistných sociálních dávek před a po 1. 1. 2012. Podrobněji je práce zaměřena na dávky, které byly v rámci zavedení jednotného výplatního místa od 1. 1. 2012 převedeny z obecních úřadů na úřad práce, tedy na dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči.

Práci tvoří dvě stěžejní části. Jedná se o část teoretickou, ve které je pomocí zpracování odborných zdrojů vymezeno postavení nepojistných sociálních dávek v mandatorních výdajích a v systému sociálního zabezpečení. V teoretické části jsou přiblíženy jednotlivé nepojistné sociální dávky, životní a existenční minimum a základní rysy sociální reformy. Praktická část diplomové práce se zabývá porovnáváním systémů nepojistných sociálních dávek, které byly převedeny na úřad práce a přináší výsledky výzkumu, který je zaměřen na dopady změn v systému nepojistných sociálních dávek.

Hlavní přínos diplomové práce autor spatřuje v navrhovaných opatřeních, která se týkají zefektivnění systému nepojistných sociálních dávek.

Klíčová slova: nepojistné sociální dávky, mandatorní výdaje, sociální reforma, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči, dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky státní sociální podpory.

Non Insurance Social Benefits in the Context of Social Reform

Summary

This thesis deals with the non-insurance social security benefits that are part of the mandatory spending. Using the method of comparison the non-insurance welfare systems before and after January 1, 2012 are compared. The thesis is focused on the benefits that were within the establishment of the uniform disbursement place as from January 1, 2012 transferred from the local authorities to the labour offices, i.e. to the benefits in material need, benefits for persons with disabilities and care allowance.

The work consists of two main parts. First is a theoretical part where through examining the expert sources the status of non-insurance social security benefits in mandatory spending and in social security system is defined. This theoretical part analyses the various noninsurance social benefits, subsistence levels and the basic conditions of the social reform. The second practical part of the thesis deals with the comparison of systems of non-insurance social security benefits that were transferred to the labour offices. This second part further presents the results of the research that focuses on the effects of the changes in the system of non-insurance benefits.

The main contribution of the thesis is in the proposed measures relating to making the system of non-insurance benefits more effective.

Key words: noninsurance social benefits, mandatory spending, social reform, assistance in material need, the care allowance, benefits for persons with disabilities social security benefits.

OBSAH

OBSAH.....	8
1 ÚVOD.....	10
2 CÍL PRÁCE A METODIKA.....	12
2.1 Cíl práce.....	12
2.2 Výzkumné otázky.....	12
2.3 Metodika.....	13
3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	14
3.1 Vymezení nepojistných sociálních dávek v mandatorních výdajích.....	14
3.1.1 Mandatorní výdaje.....	14
3.1.2 Rozdělení mandatorních výdajů.....	15
3.2 Vymezení nepojistných sociálních dávek v systému sociálního zabezpečení.....	17
3.2.1 Pojem sociální zabezpečení.....	18
3.2.2 Cíle sociálního zabezpečení.....	18
3.2.3 Obsah sociálního zabezpečení.....	19
3.2.4 Systémy dávek sociálního zabezpečení.....	20
3.3 Nepojistné sociální dávky.....	23
3.3.1 Dávky státní sociální podpory.....	23
3.3.2 Dávky pomoci v hmotné nouzi.....	28
3.3.3 Příspěvek na péči.....	31
3.3.4 Dávky pro osoby se zdravotním postižením.....	32
3.4 Životní a existenční minimum od 1. 1. 2012.....	33
3.5 Sociální reforma 2012.....	35
4 PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
4.1 Sjednocení výplatního místa - orgány pomoci v hmotné nouzi.....	38
4.2 Životní a existenční minimum.....	41
4.3 Dávky pomoci v hmotné nouzi.....	46
4.3.1 Příspěvek na živobytí.....	46
4.3.2 Doplatek na bydlení.....	51
4.3.3 Mimořádná okamžitá pomoc.....	58
4.4 Příspěvek na péči.....	61

4.5 Dávky pro osoby se zdravotním postižením.....	66
4.5.1 Příspěvek na mobilitu	66
4.5.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku.....	67
4.6 Elektronický platební prostředek	68
4.7 Veřejná služba.....	70
4.8 Mandatorní výdaje	73
5 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ A DOPORUČENÍ	76
ZÁVĚR	81
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	85
SEZNAM TABULEK	91
SEZNAM OBRÁZKŮ	93
PŘÍLOHY	94

1 ÚVOD

Tématem diplomové práce je problematika nepojistných sociálních dávek, které jsou součástí veřejných výdajů, konkrétně mandatorních výdajů. Systém nepojistných sociálních dávek, do kterého spadají například dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi či dávky pro osoby se zdravotním postižením, je důležitou částí sociálního zabezpečení.

Poskytování dávek je jedním z nástrojů, kterým vláda snižuje nerovnost v příjmech. Tyto transfery v současné době zahrnují pomoc osobám starším, osobám s postižením, rodinám s dětmi, stejně jako nezaměstnaným. Systém transferů poskytuje „záchrannou síť“, která má ochránit před strádáním jedince, kteří se dostali do potíží (Samuelson, Nordhaus 2007, s. 39).

V průběhu 20. století veřejné výdaje na sociální zabezpečení rostly významným tempem. Rychlý vývoj umožnila především hospodářská prosperita. Rostly rovněž veřejné příjmy, včetně povinného sociálního pojištění (příspěvků na sociální zabezpečení). Výdaje na sociální zabezpečení vyžadují v posledních letech ve vyspělých zemích stále větší objem finančních prostředků. Z tohoto důvodu se financování sociálního zabezpečení stalo velkým problémem. Důsledkem hospodářských problémů vyspělých zemí se stal pokles hospodářského růstu a také růst nezaměstnanosti. Postupně se snižovalo tempo růstu veřejných příjmů. Většina vyspělých zemí se tak potýkala s nedostatkem finančních zdrojů na financování veřejných potřeb, včetně financování sociálního zabezpečení. Významným faktorem se stalo rovněž stárnutí obyvatelstva – ve vyspělých zemích se prodlužuje délka života, populace stárne. Proto se v mnoha vyspělých zemích přistoupilo k reformám sociálního zabezpečení. Vysoká výše dávek vede k destimulaci od práce. V řadě vyspělých zemí je výše dávek v nezaměstnanosti tak vysoká, že nezaměstnaní raději pobírají dávky v nezaměstnanosti, než by se snažili hledat si práci. S tímto problémem se potýká rovněž Česká republika. Z těchto důvodů řada zemí zpřísňuje podmínky pro nárok na dávky v nezaměstnanosti (Peková 2008, s. 254).

Česká republika se dlouhodobě potýká s řadou strukturálních problémů na trhu práce, které dle mínění mnoha odborníků povedou, spolu s demografickým vývojem (stárnutím populace), ke ztrátě konkurenceschopnosti naší země.

Ministerstvo práce a sociálních věcí proto zpracovalo návrhy změn, které zahájily legislativní proces sociální reformy. Z převážné většiny tyto změny nabýly účinnosti od 1. ledna 2012. Změny se týkají pěti klíčových oblastí – dávkového systému, oblasti péče o osoby se zdravotním postižením, oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi, oblasti práce a zaměstnanosti a oblasti rodinné politiky a péče o děti. Cílem sociální reformy je především zjednodušení systému, lepší zacílení a adresnost sociálních dávek, dosažení maximální možné účelnosti dávek a v neposlední řadě též zefektivnění práce orgánů státní správy.

Práce se zabývá problematikou nepojistných sociálních dávek v kontextu sociální reformy. Téma vztahující se k nepojistným sociálním dávkám a sociální reformě bylo vybráno především z důvodu jeho aktuálnosti a závažnosti. Toto téma je v současné době často diskutované a zároveň je autorovi práce profesně blízké. Od 1. 1. 2012 dochází k zásadním změnám v kompetencích k sociálním dávkám v nepojistných systémech, a to především v systémech sociální pomoci. Agenda dávek, která byla do 31. 12. 2011 vyřizována na obecních úřadech, tzn. pověřených obecních úřadech a úřadech obcí s rozšířenou působností, přechází do působnosti Úřadu práce ČR.

Diplomovou práci tvoří dvě stěžejní části. Jedná se o část teoretickou a část praktickou. V teoretické části jsou pomocí odborných zdrojů přiblíženy pojmy nepojistné sociální dávky, mandatorní výdaje, sociální zabezpečení, dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi. Teoretická část se zabývá vymezením nepojistných sociálních dávek v mandatorních výdajích a v systému sociálního zabezpečení a rovněž podrobnějším členěním nepojistných sociálních dávek. V teoretické části jsou charakterizovány pojmy životní a existenční minimum. Závěr teoretické části pojednává o základních změnách systému nepojistných sociálních dávek, které vstoupily v platnost 1. 1. 2012. Na teoretickou část navazuje část praktická. V praktické části jsme se věnovali porovnání systémů nepojistných sociálních dávek před datem 1. 1. 2012 a po datu 1. 1. 2012. Praktická část diplomové práce přináší výsledky výzkumu, který je zaměřen na dopady změn v systému nepojistných sociálních dávek. V práci jsou zhodnoceny výsledky a formulována doporučení a návrhy změn v systému nepojistných sociálních dávek.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je návrh změn a doporučení k zefektivnění systému nepojistných sociálních dávek. Aby mohl být hlavní cíl diplomové práce splněn, je tento cíl rozčleněn do několika dílčích cílů. Dílčí cíle vedou ke splnění cíle hlavního.

Dílčí cíle v rámci zvoleného tématu:

- porovnání systémů nepojistných sociálních dávek před a po 1. 1. 2012,
- identifikace problémových oblastí,
- zhodnocení dopadů změn v oblasti nepojistných sociálních dávek v souvislosti se sociální reformou, se zaměřením na dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči.

2.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou převedením výzkumného cíle do podoby otázky. Hlavním výzkumným cílem diplomové práce je návrh změn a doporučení k zefektivnění systému nepojistných sociálních dávek.

Hlavní výzkumná otázka:

- *Jaké změny vyžaduje současný systém nepojistných sociálních dávek k jeho zefektivnění?*

K hlavní výzkumné otázce jsou stanoveny dílčí výzkumné otázky, které pomohou dosáhnout hlavního cíle. Poskytují rámec pro vytvoření návrhu změn a doporučení k zefektivnění systému nepojistných sociálních dávek.

Dílčí výzkumné otázky:

- *Jaké jsou dopady změn v oblasti nepojistných sociálních dávek?*
- *Které problémové oblasti vyžadují změnu?*

2.3 Metodika

Metodika diplomové práce – postup při zpracování diplomové práce sestává z několika dílčích etap. V první etapě, kterou je příprava, je vybráno téma, stanoveny cíle, formulovány výzkumné otázky, rozvržen časový plán a vytvořena osnova práce, která je v průběhu tvorby diplomové práce průběžně upravována a aktualizována. Poté jsou ve druhé etapě vyhledány informační zdroje – odborné publikace, elektronické zdroje a data, která se vztahují k tématu nepojistných sociálních dávek. Před samotným zpracováním diplomové práce je prostudována odborná literatura, vědecké publikace a odborné tištěné i elektronické články. Po vyhodnocení těchto materiálů, které souvisí s formulací cílů práce, následuje studium relevantních podkladů, na jejichž základě je sepsána teoretická část. V další etapě jsou shromažďována data pro tvorbu praktické části, probíhá jejich zpracování a vyhodnocení, což je východiskem pro praktickou část, v níž se autor práce zaměřuje s použitím metody komparace na porovnání systémů nepojistných sociálních dávek, konkrétně dávek, které přešly k 1. 1. 2012 z působnosti obecních úřadů do působnosti úřadu práce. Na základě vyhodnocení praktické části jsou učiněny závěry a navržena opatření k zefektivnění systému nepojistných sociálních dávek. V závěru práce je provedeno shrnutí teoretické a praktické části. Závěr obsahuje hlavní zjištění výzkumu, zhodnocení efektivnosti sociální reformy z pohledu autora práce a návrhy a doporučení využitelná v praxi.

Podkladem pro vypracování diplomové práce bylo především studium odborné literatury vztahující se k danému tématu, tedy nepojistným sociálním dávkám. Daná problematika byla konzultována s odborníky, kteří se zabývají zpracováním dávek v praxi. Využity byly rovněž autorovy dvanáctileté zkušenosti se zpracováním dávek. Průběžně probíhaly konzultace s vedoucí diplomové práce.

Důležitým krokem byl výběr metod. S ohledem na zaměření práce byla zvolena metoda komparace, dále metoda analýzy a syntézy. Nezbytné bylo rovněž studium dokumentů. Při studiu dokumentů byl kladen důraz na jejich kvalitu a důvěryhodnost. Pro tyto účely byly použity především odborné publikace, zákony a dokumenty MPSV.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V teoretické části diplomové práce jsou kompilační metodou na základě studia odborné literatury prezentovány nepojistné sociální dávky v širším kontextu. Teoretická východiska se opírají o odbornou literaturu a práci s odbornými zdroji, reflektují současný stav řešené problematiky.

3.1 Vymezení nepojistných sociálních dávek v mandatorních výdajích

Tato kapitola se zaměřuje na vymezení nepojistných sociálních dávek v mandatorních výdajích. Mandatorní výdaje tvoří převážnou část výdajů státního rozpočtu, přičemž největší část mandatorních výdajů zaujímají výdaje vyplývající ze zákona. Tyto výdaje jsou pro výdajovou stranu státního rozpočtu nejvíce zatěžující. Převážnou část mandatorních výdajů vyplývajících ze zákona tvoří tzv. sociální transfery, mezi které patří rovněž nepojistné sociální dávky.

3.1.1 Mandatorní výdaje

Mandatorní výdaje tvoří v současné době téměř 80 % všech výdajů státního rozpočtu. Jedná se o ty výdajové položky, které je stát povinen zajišťovat dle zákona a vláda samotná nemůže jejich výši nijak ovlivnit. Jsou to především sociální transfery, mezi něž patří dávky důchodového pojištění, nemocenské dávky, státní sociální podpora a dávky pomoci v hmotné nouzi. Mimo sociálních transferů se dále jedná o platby státu do všeobecného zdravotního pojištění, výdaje na dluhovou službu, výplatu státních příspěvků ke stavebnímu spoření, penzijnímu připojištění a podobně. Další významnou položku tvoří tzv. quasi mandatorní výdaje, mezi něž patří mzdy pracovníků rozpočtových a příspěvkových organizací. Skokový růst mandatorních výdajů v souvislosti s novými sociálními dávkami (např. porodné a rodičovský příspěvek), které byly schváleny v roce 2006, katapultoval podíly mandatorních výdajů na hranici tří pětín výdajů rozpočtu. Pro vývoj posledních let je tak typické, že státu zbývá jen necelá pětina příjmů státního rozpočtu na financování rozvoje, jelikož podíl mandatorních a quasi mandatorních výdajů ve státním rozpočtu České republiky dosahuje kolem 80 % jeho příjmů (Informační centrum vlády 2012a).

Mandatorní výdaje, neboli nárokové či obligatorní, tvoří největší objem plánovatelných veřejných výdajů, tedy výdajů, které lze poměrně přesně naplánovat, a to nejen v krátkém období, ale rovněž v rozpočtovém výhledu – prognóze. Mandatorní výdaje jsou podloženy zákonnou úpravou. Mandatorními výdaji jsou například výdaje na starobní důchody, na podpory v nezaměstnanosti, výdaje na základní vzdělání, obranu a bezpečnost atd. Z tohoto důvodu je u těchto výdajů velmi obtížné snižovat jejich výši a na pokrytí jejich financování je třeba zajistit veřejné příjmy. Změna zákonných úprav, která ovlivní objem nárokových veřejných výdajů, tedy jejich snížení a dosažení úspor rozpočtu, je zpravidla dlouhodobá, neboť je předmětem vyjednávání v parlamentu (Peková 2008, s. 221, 222).

Dávky by měly plnit svůj účel. Účelná jsou hlavně taková opatření sociální politiky, která současně přispívají ke zvládnutí obtížně řešitelných životních situací jedinců a skupin. Některé subjekty, např. úředníci ministerstva financí, považují za účelná ta opatření sociální politiky, která umožňují omezování sociálních výdajů veřejných rozpočtů (Musil 2001, s. 128).

3.1.2 Rozdělení mandatorních výdajů

Pro snazší orientaci při vymezení místa nepojistných sociálních dávek v mandatorních výdajích uvádíme stručný přehled – rozdělení mandatorních výdajů.

Struktura mandatorních výdajů:

1. Mandatorní výdaje vyplývající ze zákona

Největší zastoupení mají:

- dávky důchodového pojištění
- dávky nemocenského pojištění
- podpora v nezaměstnanosti
- příspěvek na péči
- dávky pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc)
- dávky pro osoby se zdravotním postižením

- dávky státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, porodné, příspěvek na bydlení, přídavek na dítě apod.)

2. Ostatní mandatorní výdaje

- výdaje vyplývající z jiných právních norem – např. státní podpora hypotečního úvěrování
- výdaje vyplývající ze smluvních závazků státu – např. odvody a příspěvky do rozpočtu Evropské unie

3. Quasi-mandatorní výdaje

- výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti,
- výdaje na obranu,
- výdaje na mzdy a platy pracovníků rozpočtových a příspěvkových organizací apod.

V závěru kapitoly považujeme za vhodné shrnout vymezení nepojistných sociálních dávek v mandatorních výdajích. Nepojistné sociální dávky náleží do mandatorních výdajů vyplývajících ze zákona, do tzv. sociálních transferů. Do **kategorie sociálních transferů** náleží zejména **pojistné sociální dávky**, kterými jsou například dávky důchodového pojištění a dávky nemocenského pojištění a **nepojistné sociální dávky**, kterými jsou dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky státní sociální podpory, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči.

Výdaje, které nemají povahu sociálních transferů, ale rovněž patří do skupiny mandatorních výdajů vyplývajících ze zákona, jsou například platby státu do zdravotního pojištění, státní příspěvek ke stavebnímu spoření, státní příspěvek k penzijnímu pojištění. Mandatorní výdaje vyplývající ze zákona představují ve státním rozpočtu největší objem, a to především díky sociálním transferům.

3.2 Vymezení nepojistných sociálních dávek v systému sociálního zabezpečení

Sociální zabezpečení je považováno za nejdůležitější nástroj sociální politiky. V literatuře bývá sociální zabezpečení nejčastěji označováno jako pojem komplexní, který zahrnuje soubor právních norem, opatření a institucí.

„Sociální zabezpečení je soubor institucí a opatření (aktivit), které směřují ke zlepšení základních životních podmínek obyvatel. Hlavním subjektem sociální politiky je stát, a proto fiskální politika státu kromě jiného významně ovlivňuje i sociální politiku státu“ (Peková, Pilný 1998, s. 225).

„Sociální zabezpečení je plodem sociální politiky státu (social policy), kterou lze definovat jako soustavné a cílevědomé úsilí o změnu nebo udržení a fungování svého sociálního systému“ (Kahoun a kol. 2009, s. 25).

V pojetí sociální politiky jsou možné 3 přístupy:

1. Široké pojetí sociální politiky – bezprostřední vazba k životním podmínkám obyvatelstva.
2. Sociální politika jako součást hospodářské politiky – cílem je odstraňování „případné sociální tvrdosti“, která může doprovázet fungování tržního hospodářství. Je omezena na systém opatření především v oblasti zaměstnanosti, mzdového vývoje a sociálního zabezpečení.
3. Nejužší pojetí – sociální politika je ztotožňována se sociálním zabezpečením v oblasti důchodového zabezpečení, nemoci, pomoci rodinám s dětmi a sociální péče (Brdek a kol. 2002, s. 22, 23).

„Nejrozšířenějším pojetím v současné době je sociální zabezpečení ve smyslu souhrnného označení pro všechny sociální instituce poskytující občanům (a za určitých podmínek i cizincům) radu (poradenství), ochranu (prevenci), materiální (věcná) a peněžní plnění (dávky), služby a azyl (ústavní péči) k uspokojení jejich sociálních (společností uznaných) potřeb“ (Krebs a kol. 2007, s. 163).

3.2.1 Pojem sociální zabezpečení

„Pojem sociální zabezpečení (převzatý zřejmě z ruštiny) vznikl teprve ve 20. století. Jeho historickým předchůdcem byl pojem chudinská péče“ (Kahoun a kol. 2009, s. 25).

Zabezpečení základních potřeb obyvatelstva má dlouholetou historii. Ve středověku se o základní sociální potřeby chudých starala především církev. Teprve v období feudalismu odpovědnost za zabezpečení chudých přebraly z části obce. K všeobecnému zavádění státního sociálního zabezpečení u nás došlo až po 1. světové válce. K značnému pokroku v sociálním zabezpečení dochází po 2. světové válce (Peková, Pilný 1998, s. 225).

Pojem sociální zabezpečení lze chápat jako pojem komplexní, který je vnitřně dále členěný a znamená soubor právních norem, institutů a vztahů, jejichž účelem je předcházet možným sociálním rizikům, odstraňovat nepříznivé následky, které vzniknou jedincům v důsledku stanovených sociálních událostí, a vytvářet tak příznivé podmínky pro všestranný sociální rozvoj člověka (Gregorová, Galvas 2000, s. 26).

3.2.2 Cíle sociálního zabezpečení

K základním cílům sociálního zabezpečení v současné době patří:

- regulace odpovědnosti osob za jejich budoucnost (povinné pojistné systémy),
- stanovení míry a forem sociální solidarity (povinný či dobrovolný transfer prostředků skrze daňovou soustavu nebo sponzorováním),
- prosazování a ochrana sociálních práv.

Při regulaci odpovědnosti jedince za jeho budoucnost se vychází z principu subsidiarity, podle kterého každý v první řadě odpovídá sám za sebe, pokud je toho samozřejmě schopen, s ohledem na svůj zdravotní stav nebo věk. Jestliže řešení tíživé situace není v silách jedince, měla by pomoci rodina a až poté stát. Stát musí na druhé straně stanovit rovněž povinnou míru solidarity. Bez solidarity by systém sociálního zabezpečení nemohl fungovat. Lze rozlišit solidaritu zdravých s nemocnými, mladých se staršími, zaměstnaných s nezaměstnanými nebo solidaritu vysokopříjmových s osobami, které mají nízké či žádné příjmy (Kahoun a kol. 2009, s. 26).

3.2.3 Obsah sociálního zabezpečení

Sociálnímu zabezpečení se přikládá v různých zemích různý obsah. Sociální pomoc se v jednotlivých typech sociálních států liší. Esping-Andersenova typologie dělí státy do tří skupin na škále od pravicového pojetí liberalismu přes konzervatismus až po levicové pojetí sociální politiky vycházející z marxismu. Státy se mezi sebou liší v právních základech a ve stratifikaci, což vede k různému uspořádání mezi státem, trhem a rodinou (Esping-Andersen 1990, s. 26).

Sociální zabezpečení se liší charakterem, formou, cíli či vymezením okruhu sociálních událostí. V užším pojetí se často sociální zabezpečení omezuje například pouze na sociální služby a důchodové zabezpečení.

V širším pojetí lze do sociálního zabezpečení zahrnovat:

- péči o zdraví,
- zabezpečení při dočasné neschopnosti pro nemoc a úrazy,
- zabezpečení matek v případě těhotenství a mateřství,
- pomoc při výchově dětí v rodině,
- zabezpečení při invaliditě,
- zabezpečení ve stáří,
- zabezpečení rodinných příslušníků a pozůstalých,
- zabezpečení v nezaměstnanosti (Krebs a kol. 2007, s. 162).

Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 102 z roku 1952 vymezila obsah sociálního zabezpečení jako pomoc lidem v případech:

- nemoci,
- nezaměstnanosti,
- zdravotního poškození a invalidity,
- pracovního úrazu a nemoci z povolání,
- stáří,
- těhotenství a mateřství,

- rodičovství,
- úmrtí živitele (Kahoun a kol. 2009, s. 26, 27).

Pomoc při uvedených sociálních událostech se poskytuje prostřednictvím konkrétních sociálních systémů, které de facto představují nástroje k řešení těchto nepříznivých sociálních situací. Jedná se zejména o:

- sociální pojištění,
- sociální podporu,
- sociální pomoc,
- sociální služby (Kahoun a kol. 2009, s. 27).

Jednotlivým nástrojům, které řeší nepříznivé sociální situace, se budeme podrobněji věnovat v kapitole Systémy dávek sociálního zabezpečení.

3.2.4 Systémy dávek sociálního zabezpečení

V České republice lze sociální zabezpečení rozčlenit do třech pilířů. Prvním pilířem je sociální pojištění, druhým pilířem sociální zaopatření – státní sociální podpora a třetím pilířem je sociální pomoc.

3.2.4.1 Sociální pojištění

První ze systémů – pilířů je souhrnně označován jako sociální pojištění. Jedná se o povinný finanční systém, kterým se buď člověk sám, nebo s pomocí někoho jiného povinně zajišťuje pro případ budoucí sociální události tak, že odkládá část své osobní spotřeby. Jedná se o základní nebo doplňkový pojistný systém. Systém sociálního pojištění zahrnuje dílčí pojistné systémy, mezi které patří nemocenské pojištění, úrazové pojištění, pojištění v mateřství, rodinné přídavky, zdravotní pojištění, důchodové pojištění, pojištění při invaliditě, pojištění při ztrátě živitele či pojištění v nezaměstnanosti. Pojištění v nemoci (zdraví), mateřství a nezaměstnanosti se považují ze tzv. krátkodobá sociální pojištění – podmínky pro vznik nároku na plnění lze splnit okamžitě nebo v kratším časovém úseku. Mezi dlouhodobá sociální pojištění patří pojištění ve stáří, při invaliditě a při ztrátě živitele – nárok na dávku vzniká až po delší době pojištění. Sociální pojištění je povinné, zákonem uložené pojištění. Zákon stanoví osobní rozsah (okruh povinně pojištěných osob a okruh povinných plátců pojistného), věcný rozsah (pojištěné sociální události, podmínky vzniku

a trvání nároku a výši nároků) a způsob správy a financování. Obligatorní sociální pojištění patří k nejrozšířenějším institucionalizovaným formám sociálního zabezpečení (Kahoun a kol. 2009, s. 27).

Cílem sociálního pojištění je zachovat v přiměřeném rozsahu dosažený standard životní úrovně, a to prostřednictvím dávek nahrazujících příjem.

3.2.4.2 Sociální zaopatření

Druhým systémem – pilířem je sociální zaopatření. Sociální zaopatření je systém poskytování peněžitých dávek v případech definovaných zákonem. Sociální zaopatření v České republice se v současné době uplatňuje v podobě systému státní sociální podpory, který byl zaveden zákonem č. 117/1995 Sb. jako zcela nový systém. Příznačné pro státní sociální podporu je, že nárok na dávku vzniká splněním zákonných podmínek, mezi které ovšem nepatří povinnost přispívat předem po určitou dobu do systému (např. ve formě pojistného), jako je typické pro sociální pojištění. Tak jako v případě sociálního pojištění, zákon stanoví i pro sociální zaopatření osobní rozsah (okruh povinně zaopatřených osob), věcný rozsah (podmínky vzniku a trvání nároku a výši). Systém státní sociální podpory je povinný, zákonem redistributivní systém. Poživatel dávky do systému přímo finančně nepřispívá, ale samozřejmě se podílí na financování systému nepřímo – například tím, že platí daně. Systém je financován ze státního rozpočtu (Kahoun a kol. 2009, s. 28).

3.2.4.3 Sociální pomoc

Sociální pomoc představuje třetí systém – pilíř sociálního zabezpečení. Jedná se o formu pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, jejichž životní potřeby nejsou v důsledku nedostatečných nebo nulových příjmů zajištěny anebo se jedná o osoby přímo ohrožené na životě. Těmto osobám často hrozí sociální vyloučení, pokud v důsledku své sociální situace na okraji společnosti již nejsou (Tröster a kol. 2010, s. 366).

Pojem sociální pomoc se používá až v poslední době. Používání tohoto pojmu se prosadilo zejména proto, že lépe vystihuje podstatu a účel systému. Pojem sociální pomoc nahradil dříve používaný pojem sociální péče. Systém sociální pomoci tvoří tzv. záchrannou sociální síť. Úkolem záchranné sociální sítě je zachytit osoby, které se ocitly v určité obtížné životní situaci (nepříznivé sociální a ekonomické poměry) a tyto osoby nedokáží danou situaci řešit samy ani s pomocí své rodiny. Tak jako u systému státní sociální

podpory se i v tomto případě jedná o povinný, zákonem upravený redistributivní systém. Zákon opět stanoví osobní a věcný rozsah. Stanovení osobního rozsahu znamená stanovení okruhu povinně zaopatřených osob. Stanovení věcného rozsahu znamená stanovení podmínek vzniku a trvání nároků a jejich výši. Zákonem je dále stanoven způsob ověřování potřebnosti – závislosti na pomoci. Poživatel dávky finančně do systému nepřispívá formou přímých příspěvků, na financování systému se podílí nepřímo, například tím, že platí daně. Systém sociální pomoci je spravován státem. V posledních letech je kladen důraz na aktivní úlohu adresáta sociální pomoci a jeho odpovědnost za sebe a svoji rodinu. Pokud je to v dané situaci možné, měla by být do řešení situace angažována i rodina potřebného občana. Teprve poté má být zapojen do pomoci stát (princip subsidiarity). Sociální pomoc se soustřeďuje především na osoby v hmotné nouzi, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny příjmy z pracovní činnosti, dávkami důchodového či nemocenského pojištění, případně jinými příjmy. Sociální pomoc se soustřeďuje rovněž na osoby zdravotně postižené a staré osoby, závislé na pomoci jiné fyzické osoby. Adresáty pomoci jsou dlouhodobě nezaměstnaní, staří lidé, nízkopříjmové rodiny, rozvrácené rodiny, osoby v krizi, osoby závislé na alkoholu či drogách, bezdomovci, osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody apod. (Kahoun a kol. 2009, s. 28, 29).

Systém pomoci v hmotné nouzi bývá označován jako poslední část záchranné sítě sociálních dávek. Tento systém je zaměřen na osoby, které z různých důvodů nezachytí či zachytí pouze nedostatečně předešlé dávkové systémy (např. dávky státní sociální podpory) a jejichž příjem se pohybuje pod hranicí příjmů, které umožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni přijatelné pro společnost. Zároveň se ale musí jednat o osobu, která je dostatečně aktivní ve své snaze tento stav změnit. V praxi to znamená, že osoba není v hmotné nouzi, pokud si například sama nehledá zaměstnání vlastním přičiněním či odmítla vykonávat krátkodobé zaměstnání anebo si přivedla pracovní neschopnost úmyslně (Ochrana a kol. 2010, s. 167).

„Takto pojaté základní systémy sociálního zabezpečení jsou ve své podstatě v zásadě v souladu jak s nejnovějšími trendy ve vyspělých průmyslových zemích, tak i s teoretickými poznatky. Současné světové sociální systémy totiž obsahují jak dávky založené na principu pojištění, tak i dávky tzv. výběrového charakteru, kdy jejich výše a okruh příjemců jsou stanoveny v závislosti na konkrétní příjmové a sociální situaci

rodiny. Přitom v řadě zemí jsou dávky, které se u nás poskytují v rámci systému státní sociální podpory a v rámci systému sociální pomoci, spojeny do systému jednoho, který je označován zpravidla jako Social Assistance – sociální pomoc. Postup přijatý v naší zemi není s tímto stavem v žádném diametrálním rozporu, naopak je zřejmě přesnější – především z hlediska stanovení a definování podmínek nároku na jednotlivé dávky je toto členění plně odůvodnitelné“ (Krebs a kol. 2007, s. 165, 166).

Kapitolu *Vymezení nepojistných sociálních dávek v systému sociálního zabezpečení* bychom shrnuli slovy Ochrany a kol. uvedenými v publikaci *Veřejný sektor a veřejné finance*.

„Systém sociálního zabezpečení je zaměřen na eliminaci negativních dopadů určitých sociálně tíživých situací. Člověk se během svého života může dostat bez vlastního zavinění do takových situací, ve kterých ztratí příjmy či majetek, a dostává se tak pod hranici chudoby. Mezi tyto situace lze zařadit například živelní katastrofu, nemoc nebo nezaviněnou ztrátu zaměstnání. Ochranu před těmito negativními událostmi mu mají zajistit vlastní úspory či jeho rodina. Ne vždy je to však možné, a proto je zde stát se svými nástroji sociální politiky (z nichž jedním je dávkový systém), kterými se snaží pádu do chudoby zabránit“ (Ochrana a kol. 2010, s. 157).

Vymezení nepojistných sociálních dávek v systému sociálního zabezpečení lze přehledně znázornit pomocí schéma, které je přílohou č. 1.

3.3 Nepojistné sociální dávky

Nepojistné sociální dávky zahrnují dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči a dávky pro osoby se zdravotním postižením.

3.3.1 Dávky státní sociální podpory

„Dávky státní sociální podpory představují ucelený systém pomoci, který je určen převážně rodinám s nezaopatřenými dětmi. Oprávněnými osobami jsou tedy ve většině případů rodiče nezaopatřených dětí (osoby, které se za ně pro tyto účely považují) nebo přímo tyto děti. Pouze dvě dávky, příspěvek na bydlení a pohřebné, mohou být přiznány i jiným osobám“ (Břeská a kol. 2012, s. 7).

System státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona se poskytují následující dávky státní sociální podpory:

- přídavek na dítě,
- rodičovský příspěvek,
- příspěvek na bydlení,
- dávky pěstounské péče,
- porodné,
- pohřebné.

Státní sociální podporou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby rodin a dětí. Tuto podporu stát poskytuje i v některých dalších sociálních situacích. Ve stanovených případech se státní sociální podpora poskytuje v závislosti na výši příjmu. Náklady na státní sociální podporu jsou hrazeny státem.

3.3.1.1 Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní, dlouhodobou dávkou, poskytovanou rodinám s dětmi. Tato dávka jim pomáhá krýt náklady, spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, které žije v rodině, jejíž rozhodný příjem je nižší než 2,4násobek částky životního minima rodiny. Pro nárok na dávku se posuzuje příjem za předchozí kalendářní rok. Za příjem je považován rovněž rodičovský příspěvek. Přídavek je vyplácen ve třech výších podle věku nezaopatřeného dítěte. Nezaopatřenému dítěti ve věku do šesti let je poskytován přídavek na dítě ve výši 500,- Kč měsíčně. Výše přídatku na dítě, pro nezaopatřené dítě v rozmezí věku šesti až patnácti let, činí 610 Kč měsíčně. Pokud je dítě nezaopatřené ve věku patnácti až dvaceti šesti let, činí výše přídatku na dítě 700,- Kč měsíčně (MPSV odbor 21 2012).

3.3.1.2 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je další dávkou, která spadá do dávek státní sociální podpory. Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o nejmladší dítě v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, přičemž hranicí je věk dítěte – věk čtyř let. V případě, že alespoň jednomu z rodičů,

žijících s dítětem v rodině, lze stanovit k datu narození dítěte 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění, rodič si může volit výši a tím i délku pobírání rodičovského příspěvku. Maximální měsíční výše rodičovského příspěvku činí 11 500 Kč měsíčně. Výše rodičovského příspěvku se stanoví ve vazbě na uvedený vyměřovací základ. Volbu výše rodičovského příspěvku lze měnit jedenkrát za tři měsíce. Jestliže ani jednomu z rodičů nelze uvedený vyměřovací základ stanovit, náleží rodičovský příspěvek v pevných měsíčních částkách 7 600 Kč do konce 9. měsíce věku a poté ve výši 3 800 Kč do 4 let věku dítěte. Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší dvou let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci. Dítě může navštěvovat zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně. Pro děti zdravotně postižené je tato časová hranice stanovena na maximálně 6 hodin denně. U dítěte staršího dvou let není docházka do zařízení omezena. Při splnění výše uvedených podmínek neovlivní příjmy rodiče pobírání rodičovského příspěvku – příjmy nejsou sledovány. Rodič může při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností, přičemž ale musí v této době zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou – například někým z příbuzných (MPSV odbor 21 2011b).

3.3.1.3 Příspěvek na bydlení

Tato dávka je určena na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má buď vlastník, nebo nájemce bytu, který je přihlášený v bytě k trvalému pobytu, pokud 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižších než příslušné normativní náklady stanovené zákonem. Časové omezení výplata příspěvku na bydlení je stanoveno na 84 měsíce v období posledních deseti kalendářních let. Toto omezení neplatí pro domácnosti, které sestávají výlučně z osob starších sedmdesáti let a pro osoby se zdravotním postižením, které bydlí v bytech pro tyto osoby postavených nebo upravených (MPSV 2012a).

3.3.1.4 Dávky pěstounské péče

Dávkami pěstounské péče stát přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, svěřené do pěstounské péče, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat. Pěstounovi a dítěti, které je svěřené do pěstounské péče, může vzniknout nárok i na další dávky státní sociální podpory. Jedná se například o rodičovský příspěvek či přídavek na dítě. Dávkami pěstounské péče je *Příspěvek na úhradu potřeb dítěte*, *Odměna pěstouna*, *Příspěvek při převzetí dítěte* a *Příspěvek na zakoupení motorového vozidla*. **Příspěvek na úhradu potřeb** dítěte náleží dítěti svěřenému do pěstounské péče a po jejím skončení (po 18. roce věku) nejdéle však do 26 let, zůstane-li dítě nezaopatřené a ve společné domácnosti s bývalým pěstounem. Druhou dávkou je **Odměna pěstouna**, která je projevem společenského uznání osoby pečující o cizí dítě v pěstounské péči. Výše odměny je stanovena ve výši částky životního minima jednotlivce za každé svěřené dítě. Pokud pěstoun pečuje o tři svěřené děti nebo o jedno svěřené dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II – IV, činí odměna pěstouna 5,5násobek životního minima jednotlivce. Za každé další svěřené dítě se odměna dále zvyšuje (MPSV 2012).

V roce 2013 dochází ke změně ve výplatě odměny pěstouna. Pokud je pečováno o jedno dítě, činí odměna 8 000 Kč, při péči o dvě děti je odměna 12 000. Odměna ve výši 20 000 Kč náleží, je-li pečováno alespoň o 3 děti nebo je-li pečováno alespoň o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost), jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě, nebo 24 000 Kč, pečuje-li pěstoun alespoň o 1 dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost). Za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující se odměna pěstouna zvyšuje vždy o 4 000 Kč. Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravující daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47j).

Třetí dávkou pěstounské péče je **Příspěvek při převzetí dítěte**. Jedná se o dávku jednorázovou, jejímž účelem je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě, které je svěřeno

do náhradní rodinné péče. Výše tohoto příspěvku je stanovena dle věku dítěte. Pro dítě do šesti let činí 8 000,- Kč, pro dítě od šesti do patnácti let činí 9 000,- Kč a pro dítě od patnácti do osmnácti let se jedná o výši 10 000,- Kč. Poslední dávkou pěstounské péče je **Příspěvek na zakoupení motorového vozidla**. Tato dávka náleží do konce roku 2012 pěstounovi, který má v pěstounské péči alespoň čtyři děti. Toto vozidlo nesmí pěstoun užívat pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny vozidla, nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč (MPSV 2012).

V roce 2013 dochází ke změně – nárok na příspěvek má osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o 3 děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí, jež zakládají osobě pečující nárok na odměnu pěstouna. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Podmínkou dále je, že osoba pečující nesmí motorové vozidlo používat k výdělečné činnosti (Zákon č. 359/1999 Sb., § 47m).

Od 1. ledna 2013 dávky pěstounské péče přestávají být dávkami státní sociální podpory. Právní úpravu dávek pěstounské péče obsahuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

3.3.1.5 Porodné

Porodné je jednorázovou dávkou, kterou stát přispívá rodině s nízkými příjmy na náklady související s narozením prvního dítěte. Nárok na porodné je nově vázán na stanovenou hranici příjmů v rodině. Hranice příjmů v rodině musí být v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte nižší než 2,4násobek životního minima rodiny. Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě. Jestliže se narodí s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené děti, výše porodného činí 19 500 Kč (MPSV 2012a).

3.3.1.6 Pohřebné

Pohřebné je určeno osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo rodiči nezaopatřeného dítěte. Podmínkou pro nárok na tuto dávku je, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou,

která činí 5 000 Kč. Účelem pohřebního je přispět osobě na náklady spojené s pohřbem (MPSV 2012a).

3.3.2 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Poskytování pomoci ze systému dávek hmotné nouze upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Pomoc v hmotné nouzi je poskytována k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi. Právní úprava zákona navazuje na článek 30 Listiny základních práv a svobod, který zaručuje všem osobám v hmotné nouzi právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek. Článek 30 Listiny základních práv a svobod koresponduje s článkem 13 Evropské sociální charty, podle něhož se České republice stejně jako ostatním státům, které jsou Evropskou sociální chartou vázány, ukládá zajistit pomoc nezbytnou k zabránění, zmírnění či odstranění stavu potřeby jedince či rodiny. Náklady na dávky pomoci v hmotné nouzi jsou hrazeny státem, a to prostřednictvím finančních prostředků získaných příslušným orgánem pomoci v hmotné nouzi formou dotace poskytované podle rozpočtových pravidel (Břeská a kol. 2007, s. 18).

System pomoci v hmotné nouzi je moderní formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, jenž tyto osoby motivuje k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Jedná se o jedno z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení. Zásadním je princip, který říká, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá. Zákon o pomoci v hmotné nouzi vymezuje situace spojené s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi. Pomáhá řešit některé nárazové životní situace. Každá osoba má nárok na poskytnutí základních informací, které vedou nejen k řešení její současné situace, ale i k předcházení vzniku hmotné nouze. Nedílnou součástí pomoci v hmotné nouzi je sociální práce s klienty. V oblasti pomoci v hmotné nouzi plní v rámci sociální práce úkoly nejen úřady práce, ale rovněž pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a újezdní úřady (MPSV 2012b).

Mezi dávky, které řeší pomoc v hmotné nouzi, náleží ***Příspěvek na živobytí, Dopltek na bydlení a Mimořádná okamžitá pomoc***. O dávkách pomoci v hmotné nouzi od 1. 1. 2012 rozhodují a zároveň je vyplácejí úřady práce.

3.3.2.1 Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi, která je osobě vyplácena při nedostatečném příjmu. Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, jestliže po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí. Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Pro stanovení částky živobytí rodiny se jednotlivé částky živobytí osob sčítají. Částka živobytí se odvíjí od částek existenčního a životního minima. Osoba, která dluží na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek stanovené měsíční splátky, má nárok pouze na částku existenčního minima. Tato částka může být zvýšena z důvodu dietního stravování. Rovněž tak osoba, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a v posledních 6 kalendářních měsících před podáním žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi jí byl skončen základní pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jí vykonávané práci zvláště hrubým způsobem nebo s ní byl skončen jiný pracovní vztah z obdobného důvodu, má nárok pouze na částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. Totéž platí i u osoby, které je poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc. Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení (MPSV 2012b).

3.3.2.2 Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je druhou dávkou náležející do dávek pomoci v hmotné nouzi. Tato dávka náleží osobě či rodině, která vlastním příjmem či příspěvkem na bydlení ze systému státní sociální podpory nepokryje náklady na bydlení.

Doplatek na bydlení je poskytován nájemci nebo vlastníku bytu, který má nárok na příspěvek na živobytí. Zákon umožňuje poskytnout doplatek na bydlení i ve výjimečných případech, kdy žadatel nemá nárok na příspěvek na živobytí, případně i žadateli, který využívá jinou než nájemní formu bydlení. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení, to znamená nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií, zůstala osobě či rodině částka živobytí. Výplata doplatku na bydlení je časově omezena na 84 měsíce v období posledních 10-ti kalendářních let. Toto omezení neplatí pro domácnosti sestávající výlučně

z osob starších 70-ti let a pro osoby se zdravotním postižením, které bydlí v bytech pro ně postavených nebo upravených (MPSV 2012b).

3.3.2.3 Mimořádná okamžitá pomoc

Pojem mimořádná okamžitá pomoc v sobě zahrnuje dva významy – jednak význam dávky samotné, jednak vyjádření účelu této dávky. Tato dávka je poskytována i v situaci, kdy žadatel nemusí být v hmotné nouzi pro příspěvek na živobytí nebo doplatek na bydlení (Beck a kol. 2012, s. 106).

Mimořádná okamžitá pomoc je poskytována osobám, které se ocitnou v situacích, které je třeba řešit bezodkladně. V praxi může nastat šest situací, ve kterých lze poskytnout dávku mimořádné okamžité pomoci.

První situací je ta, kdy nejsou plněny podmínky pro poskytnutí opakovaných dávek, ale v případě neposkytnutí pomoci osobě **hrozí vážná újma na zdraví**. Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do výše existenčního minima, v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima. Druhou situací je **postižení vážnou mimořádnou událostí**. Vážnou mimořádnou událostí je myšlena například živelní pohroma, větrná pohroma, ekologická havárie, požár, záplavy apod. Dávku lze poskytnout až do výše 51 150 Kč (15-ti násobek částky životního minima jednotlivce). Třetí situací je **nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje** spojeného např. se zaplacením poplatku za vystavení duplikátů osobních dokladů či v případě ztráty finančních prostředků. Výše dávky může činit 100 % výše tohoto jednorázového výdaje. **Nedostatek prostředků k nákupu nebo opravě předmětů dlouhodobé potřeby** je čtvrtou situací, ve které lze poskytnout dávku mimořádné okamžité pomoci. Dávku lze opět poskytnout až do výše těchto výdajů. Maximální částka poskytnutá v jednu roci však nesmí překročit částku 34 100 Kč, to znamená 10-ti násobek částky životního minima jednotlivce. Pátou situací je **nedostatek prostředků k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí** a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10-ti násobku částky životního minima jednotlivce, to znamená až do částky 34 100 Kč. Poslední situací je **ohrožení sociálním vyloučením**. Jde např. o situace osob vracejících se z vězení, z dětského domova a z pěstounské péče po dosažení zletilosti nebo po ukončení

léčby chorobných závislostí. Výše dávky nesmí přesáhnout 1000 Kč. V průběhu roku může být poskytnuta opakovaně, součet však nesmí překročit čtyřnásobek částky životního minima jednotlivce, tedy částku 13 640 Kč (MPSV 2012b).

3.3.3 Příspěvek na péči

Příspěvek na péči nahradil dříve vyplácenou dávku – příspěvek při péči o osobu blízkou. Zákon o sociálních službách, jenž nabyl účinnosti dne 1. 1. 2007, přinesl zásadní změny v přístupu k finančnímu zajištění osob, které potřebují pomoc v nepříznivé sociální situaci. Těmto osobám je určen příspěvek na péči poskytovaný na zajištění potřebné pomoci zejména prostřednictvím služeb sociální péče, ať již poskytovaných v domácím prostředí osob, nebo v zařízeních sociálních služeb (Králová, Rážová 2007, s. 14).

Příspěvek na péči náleží osobám, které jsou především z důvodu nepříznivého zdravotního stavu závislé na pomoci jiné osoby a splňují podmínku nepříznivého zdravotního stavu, který trvá nebo má trvat déle než jeden rok a který omezuje jejich funkční schopnosti nutné pro zvládání základních životních potřeb. Příspěvek náleží osobě, o kterou má být pečováno, nikoliv osobě, která péči zajišťuje. Příspěvek na péči nemůže být přiznán dítěti, které je mladší než jeden rok. Existují čtyři stupně závislosti na pomoci jiné osoby, a to od mírné závislosti až po závislost úplnou. O příspěvek je možné požádat na krajské pobočce Úřadu práce ČR, v jejímž spádovém území má žadatel trvalý nebo hlášený pobyt. Pro posuzování stupně závislosti se hodnotí schopnost zvládat základní životní potřeby. Posuzováno je deset ucelených úkonů v oblasti každodenního života – **mobilita** (zvládání vstávání, usedání, chůze), **orientace** (orientování se zrakem, sluchem, pomocí psychických funkcí), **komunikace** (dorozumění se a porozumění – mluvenou řečí i psanou zprávou), **stravování** (stravu naporcovat, najíst se a napít se, dodržovat dietní režim – dietu), **oblékání a obouvání** (vybrat si oblečení a obutí, oblékat se, obouvat se, svlékat se a zouvat se), **tělesná hygiena** (umývat si obličej, ruce a celé tělo, česat se, péče o ústní hygienu), **výkon fyziologické potřeby** (používat WC, vyprázdnit se, provést očistu, používat hygienické pomůcky), **péče o zdraví** (dodržování stanoveného léčebného režimu, ošetrovatelská opatření), **osobní aktivity** (stanovit si a dodržet denní režim, zapojit se do aktivit odpovídajících věku), **péče o domácnost** (nakládat s penězi, obstarat si nákup potravin, nosit běžné předměty). Osoba do osmnácti let věku se považuje za závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě

nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat tři základní životní potřeby, ve stupni II (středně těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat čtyři nebo pět základních životních potřeb, ve stupni III (těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat šest nebo sedm základních životních potřeb, ve stupni IV (úplná závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat osm nebo devět základních životních potřeb, a vyžaduje každodenní mimořádnou péči jiné fyzické osoby. Osoba starší 18-ti let věku se považuje za závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat tři nebo čtyři základní životní potřeby, ve stupni II (středně těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat pět nebo šest základních životních potřeb, ve stupni III (těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat sedm nebo osm základních životních potřeb, ve stupni IV (úplná závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat devět nebo deset základních životních potřeb, a vyžaduje každodenní pomoc, dohled nebo péči jiné fyzické osoby (Králová, Rážová 2012, s. 15–25).

3.3.4 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

3.3.4.1 Příspěvek na mobilitu

Příspěvek na mobilitu je opakující se nároková dávka, která je určena osobě starší jednoho roku, která není schopna zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace, která se opakovaně v kalendářním měsíci dopravuje nebo je dopravována a nejsou jí poskytovány pobytové sociální služby podle zákona o sociálních službách v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče. Výše příspěvku na mobilitu činí 400 Kč měsíčně, to znamená maximálně 4 800 Kč ročně (MPSV 2012d).

3.3.4.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku

Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku má osoba s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, osoba s těžkým sluchovým postižením či osoba s těžkým zrakovým postižením. Pokud je pomůckou motorové vozidlo, má nárok na příspěvek na zvláštní

pomůcku osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí anebo těžkou nebo hlubokou mentální retardací. Podmínkou pro poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku dále je, že osoba je starší tří let (příspěvek na motorové vozidlo, úprava bytu), patnácti let (příspěvek na pořízení vodícího psa), jednoho roku (příspěvek na všechny ostatní pomůcky). Podmínkou pro poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku dále je, že zvláštní pomůcka umožní osobě sebeobsahu nebo ji potřebuje k realizaci pracovního uplatnění, k přípravě na budoucí povolání, k získávání informací, vzdělávání anebo ke styku s okolím a osoba může zvláštní pomůcku využívat. Příspěvek na zvláštní pomůcku nelze poskytnout, jestliže zvláštní pomůcka je zdravotnickým prostředkem, který je plně hrazen z veřejného zdravotního pojištění anebo je osobě zapůjčen příslušnou zdravotní pojišťovnou. Také nesmí jít o zdravotnický prostředek, který nebyl osobě uhrazen z veřejného zdravotního pojištění nebo zapůjčen zdravotní pojišťovnou z důvodu nedostatečné zdravotní indikace. V případě příspěvku na nákup motorového vozidla je také podmínkou, že se osoba opakovaně v kalendářním měsíci dopravuje a že je schopna řídit motorové vozidlo nebo je schopna být vozidlem převážena (MPSV 2012d).

Převážná většina uvedených nepojistných sociálních dávek má vazbu na životní minimum. Následující kapitola bude proto věnována životnímu a existenčnímu minimu. Ke změně výše životního a existenčního minima došlo k 1. 1. 2012.

3.4 Životní a existenční minimum od 1. 1. 2012

Při stanovení podmínek nároku i výše dávek hraje významnou úlohu institut životního minima.

Životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb (Arnoldová 2012, s. 40).

Existenční minimum je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití (Arnoldová 2012, s. 40).

Tento institut byl vedle životního minima zaveden z důvodu větší motivace pro dospělé osoby v hmotné nouzi. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let. Životní a existenční minimum je upraveno zákonem č. 110/2006 Sb., o životním

a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Částky životního a existenčního minima platné od 1. 1. 2012 jsou stanoveny nařízením vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima. Životní minimum plní rozhodující úlohu při posuzování hmotné nouze, je využíváno také při zjišťování nároku na dávky, které zabezpečují adretnou pomoc rodinám s dětmi ve stanovených sociálních situacích (zejména u přídatku na dítě a porodného). V případě dávek pěstounské péče tvoří i základ pro výpočet jejich výše. Další využití životního minima je například v soudní praxi pro stanovení alimentacních povinností či v případě exekucí pro nezabavitelné částky (MPSV odbor 65 2011).

Částky životního minima platné od 1. ledna 2012 jsou stanoveny v níže uvedených částkách:

- pro jednotlivce 3 410 Kč měsíčně,
- pro první osobu v domácnosti 3 140 Kč měsíčně,
- pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem 2 830 Kč měsíčně,
- pro nezaopatřené dítě ve věku do 6-ti let 1 740 Kč měsíčně,
- pro nezaopatřené dítě ve věku 6 až 15 let 2 140 Kč měsíčně,
- pro nezaopatřené dítě ve věku 15 až 26 let 2 450 Kč měsíčně.

Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti. Částka existenčního minima platná od 1. ledna 2012 činí měsíčně 2 200 Kč. Životní a existenční minimum je zvyšováno nařízením vlády. Při zvyšování částek životního a existenčního minima je zachována jejich reálná úroveň. Vláda je zmocněna zvyšovat částky životního a existenčního minima od 1. ledna podle skutečného vývoje spotřebitelských cen, pokud nárůst nákladů na výživu a na ostatní základní osobní potřeby přesáhne ve stanoveném rozhodném období 5 %. Vláda může za mimořádných okolností zvýšit částky životního a existenčního minima také mimo termín pravidelné valorizace (MPSV odbor 65 2011).

3.5 Sociální reforma 2012

Všeobecně mají sociální reformy, které jsou prosazovány v současné době v Evropě a jejichž prvky lze vysledovat i v procesu transformace sociální oblasti v naší republice, některé společné rysy:

- výdaje na sociální účely je třeba snížit, a to ve všech státech Evropské unie. Redukce těchto výdajů je však obtížná, jelikož krácení sociálních jistot je krajně nepopulárním opatřením,
- pohled na otázku, co je a co není sociálně spravedlivé – zásadou sociální politiky musí být adresnost, paušální poskytování sociálních dávek je nespravedlivé a často tak vede k plýtvání omezenými zdroji,
- trend k marketizaci a komercionalizaci služeb – obligatorní systém pojištění (zdravotního a sociálního) musí být doplněn funkčním systémem fakultativního pojištění jednotlivců, občan musí být zodpovědný za svůj sociální standard, a proto by měl také pamatovat na zadní vrátka či obtížné životní situace (Arnoldová 2012, s. 9).

Česká republika se potýká s celou řadou problémů na trhu práce, které v delším časovém horizontu povedou k nenapravitelné ztrátě konkurenceschopnosti naší země. Jedná se například o nízkou zaměstnanost žen s dětmi, nízký podíl částečných úvazků či málo dětí umístěných v zařízeních péče o děti. Dlouhodobě je proto třeba zajistit co nejdostupnější služby a ochranu sociálně citlivých skupin obyvatel. Díky sociální reformě se systém výrazně zjednodušuje a služby se stávají dostupnější. Naopak se zpříšňuje boj se zneužíváním dávek. Dávky by měli pobírat jen ti skutečně potřební. Sociální reforma se také snaží co nejvíce vyjít vstříc rodičům s dětmi, zejména pak matkám, pro něž je volba mezi rodinným a pracovním životem v současných podmínkách velice obtížná. Díky změnám v sociálním systému se jim nyní otevírá více možností k optimálnímu sladění rodinného a pracovního života. Hlavními změnami, které se týkají nepojistných sociálních dávek, jsou změny týkající se vyplácení sociálních dávek. Všechny sociální dávky jsou vypláceny Úřadem práce ČR. Vedle podpory v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci jde také o dávky státní sociální podpory (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, dávky péstounské péče, porodné, pohřebné), dávky pomoci v hmotné nouzi

(příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc), dávky pro osoby se zdravotním postižením (příspěvek na mobilitu, příspěvek na zvláštní pomůcku), příspěvek na péči. Rovněž se mění systém čerpání rodičovského příspěvku. Zájemci si nově mohou volit délku a výši příspěvku i v průběhu jeho čerpání. Sjednocena je celková suma rodičovského příspěvku. Vyčerpat lze až 220 tisíc korun na jedno dítě. Rodičovský příspěvek bude vyplácen, dokud tato částka nebude vyčerpána, nejdéle však do čtyř let věku dítěte. Rodiče budou mít i nadále nárok na rodičovský příspěvek při umístění dítěte staršího dvou let do zařízení pro děti. Rodičovský příspěvek budou moci dál čerpat i rodiče dětí mladších dvou let, pokud tyto děti navštěvují zařízení pro děti v rozsahu do 46-ti hodin měsíčně. Zvyšuje se příspěvek na bydlení. Ten se vypočítává podle normativních nákladů na bydlení, které jsou nyní vyšší. Pro výplatu sociálních dávek budou zavedeny speciální karty. Osoby se zdravotním postižením tak mohou vybírat své dávky v bankomatech. Tzv. sociální karty mají sloužit také ke komunikaci se státní správou a jako průkaz zdravotně postiženého např. zaměstnavateli. Mohou fungovat i jako obdoba platebních karet, ačkoli nejsou jakkoli vázány na soukromý účet klienta. Jejich používání bude dobrovolné. Sjednocují se dávky pro osoby se zdravotním postižením. Dosud bylo potřeba vyplňovat značný počet formulářů a předkládat řadu různých posudků. Systém se zjednodušil pouze na dvě dávky, a to na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku. Zvyšuje se příspěvek na péči pro některé děti s handicapem. Dětem do 18-ti let ve II. stupni závislosti na pomoci bude stát dávat o tisíc korun měsíčně více, tedy 6 000 korun měsíčně (Informační centrum vlády 2012b).

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Od 1. ledna 2012 nabyly účinnosti novely zákonů, souhrnně označované jako **Sociální reforma**. Sociální reforma se dotýká řady oblastí a radikálním způsobem mění celý systém **nepojistných sociálních dávek** (dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek pro osoby se zdravotním postižením a příspěvku na péči). Sociální reforma a hlavní změny, které přinesla, byly přiblíženy v předchozí kapitole, včetně důvodů, které ke změnám vedly.

K doplnění tedy již jen uvedeme cíl sociální reformy:

- zefektivnění práce orgánů státní správy;
- snížení administrativní zátěže pro uživatele služeb;
- úspory prostředků ze státního rozpočtu;
- lepší zacílení a adresnost sociálních dávek;
- dosažení maximální možné účelnosti dávek.

Nepojistné sociální dávky tvoří takzvanou záchranou síť, pomocí níž stát svým občanům garantuje určitou úroveň pomoci v případech, kdy se ocitnou v nepříznivé životní situaci. V povědomí mnoha občanů však stále přetrvává přesvědčení, že pokud se dostanou do nepříznivé životní situace, je povinností státu postarat se, bez toho aniž by se jakkoli snažili tuto situaci vyřešit sami. Neadekvátní požadavky na sociální dávky přetrvávají nad vlastní iniciativou a zodpovědností za vlastní životní podmínky. Sociální dávky byly mnohdy poskytovány neadresně, paušálně bez zřetele ke skutečné potřebnosti. Sociální reforma by měla směřovat k překonání těchto nedostatků.

V praktické části je prostřednictvím metody komparace provedeno porovnání systémů nepojistných sociálních dávek před datem 1. 1. 2012 a po datu 1. 1. 2012. Jedná se o dávky, které byly převedeny z obcí na Úřad práce ČR. Na konci každé kapitoly je provedeno krátké zhodnocení změn. Podrobné zhodnocení výsledků a doporučení, která budou využitelná v praxi, uvádí autor práce v samostatné kapitole.

4.1 Sjedenčení výplatního místa - orgány pomoci v hmotné nouzi

Od 1. 1. 2012 jsou všechny nepojistné sociální dávky vypláceny na jednom místě – Úřadu práce České republiky, který od obcí převzal výplatu dávek hmotné nouze, dávek určených osobám se zdravotním postižením a příspěvku na péči.

Systém hmotné nouze prováděly do konce roku 2011 pověřené obecní úřady. Působnost na tomto úseku však měly i další orgány, kterými byly obecní úřady s rozšířenou působností, krajské úřady a Ministerstvo práce a sociálních věcí (Břeská a kol. 2007, s. 49).

Od 1. 1. 2012 jsou orgány pomoci v hmotné nouzi Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Součástí krajských poboček Úřadu práce jsou kontaktní pracoviště, která zabezpečují vlastní řízení o dávkách pomoci v hmotné nouzi. V oblasti pomoci v hmotné nouzi plní i nadále některé úkoly pověřené obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností a újezdní úřady. Výkon působnosti uvedených úřadů je výkonem přenesené působnosti (Beck a kol. 2012, s. 127).

Tabulka 1: Orgány pomoci v hmotné nouzi

Orgány pomoci v HN před 1. 1. 2012	Orgány pomoci v HN po 1. 1. 2012
MPSV	MPSV
Pověřený obecní úřad	Úřad práce České republiky
Obecní úřad obce s rozšířenou působností	
Krajský řad	

zdroj: Beck a kol. 2012, s. 127, vlastní zpracování

Sjedenčením nepojistných sociálních dávek pod jedno výplatní místo je zajištěn efektivnější proces jejich výplaty. Sloučením tří institucí do jedné došlo k přiblížení agendy občanům. Ti již nemusí obíhat několik úřadů, aby si zajistili dávky, na které mají nárok. Sjedenčením výplaty dávek se tak zvyšuje dostupnost sociálního systému.

K dispozici jsou občanům kontaktní pracoviště Úřadu práce, kterých je v současné době 423 a detašovaná či výjezdní pracoviště, kterých je 26. Dávky hmotné nouze byly do konce roku 2011 vypláceny ve 415 sídlech pověřených obecních úřadů (TOP 09 2011).

Krajské pobočky, pod které spadají jednotlivá kontaktní a detašovaná či výjezdní pracoviště, jsou znázorněny na mapě – obrázku 1.

Obrázek 1: Krajské pobočky Úřadu práce České republiky

zdroj: Integrovaný portál MPSV, <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp>

Krajské pobočky, kterých je 14, jsou dále členěny na jednotlivá kontaktní pracoviště. Kontaktními pracovišti pro **hl. město Prahu** jsou: Praha 2, Praha 3, Praha 4, Praha 5, Praha 6, Praha 8, Praha 9, Praha 10. Kontaktními pracovišti pro **Středočeský kraj**, který má krajskou pobočku v Příbrami, jsou Benešov, Beroun, Čáslav, Český Brod, Dobříš, Hořovice, Kladno, Kolín, Kralupy nad Vltavou, Kutná Hora, Lysá nad Labem, Mělník, Městec Králové, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Neratovice, Nymburk, Poděbrady, Praha-východ, Praha-západ, Příbram, Rakovník, Sedlčany, Slaný, Vlašim, Votice. **Jihočeský kraj** s krajskou pobočkou v Českých Budějovicích má svá kontaktní pracoviště v obcích Blatná, České Budějovice, Český Krumlov, Dačice, Jindřichův Hradec, Kaplice,

Milevsko, Mirovice, Nové Hrady, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk, Vodňany, Volary. **Plzeňský kraj** s krajskou pobočkou v Plzni má kontaktní pracoviště v obcích Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice, Tachov. Kontaktní pracoviště pro **Karlovarský kraj** s krajskou pobočkou v Karlových Varech: Aš, Cheb, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Ostrov, Sokolov. Kontaktní pracoviště pro **Ústecký kraj** s krajskou pobočkou v Ústí nad Labem: Děčín, Chomutov, Jirkov, Kadaň, Klášterec nad Ohří, Libochovice, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Podbořany, Roudnice nad Labem, Rumburk, Štětí, Teplice, Ústí nad Labem, Varnsdorf, Žatec. **Liberecký kraj** s krajskou pobočkou v Liberci má kontaktní pracoviště v obcích Česká Lípa, Český Dub, Doksy, Frýdlant, Hrádek nad Nisou, Jablonec nad Nisou, Jilemnice, Liberec, Mimoň, Nové Město pod Smrkem, Nový Bor, Semily, Tanvald, Turnov, Železný Brod. Kontaktními pracovišti pro **Královéhradecký kraj** s krajskou pobočkou v Hradci Králové jsou Broumov, Dobruška, Dvůr Králové nad Labem, Hořice, Hradec Králové, Jaroměř, Jičín, Kostelec nad Orlicí, Náchod, Nová Paka, Nové Město nad Metují, Nový Bydžov, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Vrchlabí. Kontaktní pracoviště pro **Pardubický kraj** s krajskou pobočkou v Pardubicích: Česká Třebová, Hlinsko, Holice, Chrudim, Králíky, Lanškroun, Litomyšl, Moravská Třebová, Pardubice, Polička, Přelouč, Skuteč, Svitavy, Třemošnice, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto, Vamberk. **Kraj Vysočina** s krajskou pobočkou v Jihlavě má kontaktní pracoviště v obcích Bystřice nad Pernštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Jihlava, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Nové Město na Moravě, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou. Kontaktní pracoviště pro **Jihomoravský kraj s krajskou pobočkou v Brně**: Blansko, Boskovice, Brno-město, Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Ivančice, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice a Kuřim, Tišnov, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo, Židlochovice. Kontaktní pracoviště pro **Olomoucký kraj** s krajskou pobočkou v Olomouci: Hanušovice, Hranice, Javorník, Jeseník, Kojetín, Konice, Lipník nad Bečvou, Litovel, Mohelnice, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šternberk, Šumperk, Uničov, Zábřeh, Zlaté Hory. **Moravskoslezský kraj** s krajskou pobočkou v Ostravě má svá kontaktní pracoviště v obcích: Bílovec, Bohumín, Bruntál, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Frýdlant nad Ostravicí,

Havířov, Hlučín, Jablunkov, Karviná, Kopřivnice, Kravaře, Krnov, Nový Jičín, Odry, Opava, Orlová, Ostrava, Rýmařov, Třinec, Vítkov a **Zlínský kraj** s krajskou pobočkou ve Zlíně v obcích Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Karolinka, Kroměříž, Otrokovice, Rožnov pod Radhoštěm, Slavičín, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vsetín, Zlín (Úřad práce ČR 2011).

V roce 2011, kdy přípravy na zavedení změn týkajících se nepojistných sociálních dávek vrcholily, panovaly obavy související s nedostupností pracovišť, která budou zajišťovat zpracování a výplatu nepojistných sociálních dávek. Již v současné době lze konstatovat, že obavy byly zbytečné. Pracovišť, na kterých si nepojistné sociální dávky lze vyřídit, je po 1. lednu 2012 vyšší počet než před datem 1. 1. 2012. V tomto směru bychom změnu, kterou přinesla sociální reforma, tedy sjednocení výplatního místa, hodnotili jako pozitivní a nejen pro občany přínosnou.

4.2 Životní a existenční minimum

Výše životního a existenčního minima je stanovena v zákoně č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Životní a existenční minimum se využívá při zjišťování nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi a na testované dávky státní sociální podpory, které zabezpečují adresnou pomoc rodinám s dětmi ve stanovených sociálních situacích.

Životní minimum je stanoveno jako minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Před nabytím účinnosti zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu se částka životního minima skládala ze dvou složek – částky k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a částky k zajištění nezbytných nákladů na domácnost (životní minimum bylo takzvaně dvousložkové).

Částky životního minima se v minulosti zvyšovaly poměrně často. Vývoj částek životního minima v letech 1991 až 2006 je znázorněn v tabulkách 2 až 5. Tabulka 2 znázorňuje vývoj první ze dvou částek životního minima – částek k zajištění výživy a ostatních osobních potřeb v letech 1991 až 1996. Tabulka 3 znázorňuje vývoj částek k zajištění výživy a ostatních osobních potřeb v letech 1997 až 2006. V tabulce 4 je přiblížen vývoj částek k zajištění nezbytných nákladů na domácnost v letech 1991 až 1996.

Tabulka 2: Vývoj částek k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb od roku 1991 do roku 1996

Věk osoby	28.11.1991	1.3.1993	1.2.1994	1.1.1995	1.1.1996	1.10.1996
	Částka k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb					
do 6 let	900 Kč	1 020 Kč	1 120 Kč	1 230 Kč	1 320 Kč	1 410 Kč
6 – 10	1 000 Kč	1 130 Kč	1 240 Kč	1 360 Kč	1 460 Kč	1 560 Kč
10 – 15	1 200 Kč	1 360 Kč	1 500 Kč	1 620 Kč	1 730 Kč	1 850 Kč
15 – 26	1 300 Kč	1 470 Kč	1 620 Kč	1 780 Kč	1 900 Kč	2 030 Kč
Ostatní	1 200 Kč	1 360 Kč	1 500 Kč	1 680 Kč	1 800 Kč	1 920 Kč

zdroj: Zákon č. 463/1991 Sb., §3, odst.2 (stavy k výše uvedenému datu dle jednotlivých Nařízení uvedených v Seznamu použitých zdrojů), vlastní zpracování

Tabulka 3: Vývoj částek k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb od roku 1997 do roku 2006

Věk osoby	1.7.1997	1.4.1998	1.10.2001	1.1.2005	1.1.2006
	Částka k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb				
do 6 let	1 480 Kč	1 560 Kč	1 690 Kč	1 720 Kč	1 750 Kč
6 – 10	1 640 Kč	1 730 Kč	1 890 Kč	1 920 Kč	1 950 Kč
10 – 15	1 940 Kč	2 050 Kč	2 230 Kč	2 270 Kč	2 310 Kč
15 – 26	2 130 Kč	2 250 Kč	2 450 Kč	2 490 Kč	2 530 Kč
Ostatní	2 020 Kč	2 130 Kč	2 320 Kč	2 360 Kč	2 400 Kč

zdroj: Zákon č. 463/1991 Sb., §3, odst.2 (stavy k výše uvedenému datu dle jednotlivých Nařízení uvedených v Seznamu použitých zdrojů), vlastní zpracování

Tabulka 4: Vývoj částek k zajištění nezbytných nákladů na domácnost od roku 1991 do roku 1996

Počet os. v domácnosti	28.11.1991	1.3.1993	1.2.1994	1.1.1995	1.1.1996	1.10.1996
	Částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost					
1 osoba	500 Kč	600 Kč	660 Kč	760 Kč	860 Kč	970 Kč
2 osoby	650 Kč	780 Kč	860 Kč	1 000 Kč	1 130 Kč	1 270 Kč
3 – 4 osoby	800 Kč	960 Kč	1 060 Kč	1 240 Kč	1 400 Kč	1 570 Kč
5 a více os.	950 Kč	1 140 Kč	1 260 Kč	1 400 Kč	1 580 Kč	1 770 Kč

zdroj: Zákon č. 463/1991 Sb., §3, odst.3 (stavy k výše uvedenému datu dle jednotlivých Nařízení uvedených v Seznamu použitých zdrojů), vlastní zpracování

V tabulce 5 je zachycen vývoj částek k zajištění nezbytných nákladů na domácnost v letech 1997 až 2006.

Tabulka 5: Vývoj částek k zajištění nezbytných nákladů na domácnost od roku 1997 do roku 2006

Počet osob v domácnosti	1.7.1997	1.4.1998	1.10.2001	1.1.2005	1.1.2006
	Částka k zajištění nezbytných nákladů na domácnost				
1 osoba	1 020 Kč	1 300 Kč	1 780 Kč	1 940 Kč	2 020 Kč
2 osoby	1 330 Kč	1 700 Kč	2 320 Kč	2 530 Kč	2 630 Kč
3 – 4 osoby	1 650 Kč	2 110 Kč	2 880 Kč	3 140 Kč	3 260 Kč
5 a více os.	1 860 Kč	2 370 Kč	3 230 Kč	3 520 Kč	3 660 Kč

zdroj: Zákon č. 463/1991 Sb., §3, odst.3 (stavy k výše uvedenému datu dle jednotlivých Nařízení uvedených v Seznamu použitých zdrojů), vlastní zpracování

Od 1. 1. 2007 došlo ke změně struktury životního minima. Životní minimum, které bylo do 31. 12. 2006 dvousložkové, tzn. byly v něm zahrnuty náklady na výživu a ostatní osobní potřeby a nezbytné náklady na domácnost, se od 1. 1. 2007 mění na jednosložkové. Jednosložkové životní minimum je vyjádřeno pouze jednou částkou potřebnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb občana. Náklady spojené s úhradou bydlení jsou řešeny samostatně, a to poskytováním příspěvku na bydlení v rámci státní sociální podpory. Pokud je příspěvek na bydlení nedostačující, lze využít dávku hmotné nouze, kterou je doplatek na bydlení.

Komparace částek životního minima před a po 1. 1. 2012 je uvedena v tabulce 6.

Tabulka 6: Porovnání životního minima v roce 2011 a 2012

Počet a věk společně posuzovaných osob	Částka v roce 2011	Částka v roce 2012
Na jednotlivce	3 126 Kč	3 410 Kč
Na první dospělou osobu v domácnosti	2 880 Kč	3 140 Kč
Na druhou a další dospělou osobu v domácnosti	2 600 Kč	2 830 Kč
Na nezaopatřené dítě do 6 let	1 600 Kč	1 740 Kč
Na nezaopatřené dítě od 6 do 15 let	1 960 Kč	2 140 Kč
Na nezaopatřené dítě od 15 let do 26 let	2 250 Kč	2 450 Kč

zdroj: Zákon č. 110/2006 Sb., § 2-3 (stavy k výše uvedenému datu), vlastní zpracování

Zatímco institut životního minima existoval již před rokem 2007, institut existenčního minima byl zaveden pro dospělé osoby v hmotné nouzi až od 1. 1. 2007. Existenční minimum je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.

Částka existenčního minima pro dospělou osobu byla od 1. 1. 2007 zákonem stanovena na 2 020 Kč měsíčně. Poprvé došlo ke zvýšení částky existenčního minima od 1. 1. 2012 – částka existenčního minima se navýšila o 180 Kč.

Tabulka 7: Porovnání existenčního minima v roce 2011 a 2012

Existenční minimum	Částka
Existenční minimum v roce 2011	2 020 Kč
Existenční minimum v roce 2012	2 200 Kč

zdroj: Zákon č. 110/2006 Sb., § 5 (stavy k výše uvedenému datu), vlastní zpracování

V této kapitole uvedeme praktické příklady výpočtu životního minima dle současné právní úpravy a pro porovnání uvedeme rovněž výpočet dle částek životního minima platných v roce 2011. Výběr z evidence žadatelů o dávky hmotné nouze v okrese Jičín byl náhodný. Vybrali jsme si dvě rodiny a dva jednotlivce.

Pro **první příklad** byla vybrána domácnost, která má čtyři členy. Tuto domácnost tvoří dvě dospělé osoby – manželé a dvě nezaopatřené děti. První dítě je ve věku dvou let a druhé dítě ve věku čtyř let.

Životní minimum v roce 2011 je složeno z částek 2 880 Kč (první dospělá osoba v domácnosti) + 2 600 Kč (druhá dospělá osoba v domácnosti) + 2 x 1 600 Kč (dvě děti ve věku do 6 let). Životní minimum rodiny je 8 680 Kč.

Životní minimum v roce 2012 je složeno z částek 3 140 Kč (první dospělá osoba v domácnosti) + 2 830 Kč (druhá dospělá osoba v domácnosti) + 2 x 1 740 Kč (dvě děti ve věku do 6 let). Životní minimum rodiny je 9 450 Kč. Životní minimum rodiny se oproti roku 2011 zvýšilo o 770 Kč.

Pro **druhý příklad** byla vybrána domácnost o šesti členech – rodiče a jejich čtyři děti ve věku 3 roky, 10 let, 12 let a 17 let, přičemž sedmnáctileté dítě je stále nezaopatřené (studuje).

Životní minimum v roce 2011 je složeno z částek 2 880 Kč (první dospělá osoba v domácnosti) + 2 600 Kč (druhá dospělá osoba v domácnosti) + 1 600 Kč (dítě ve věku do 6 let) + 2 x 1 960 (dvě děti ve věku od šesti do patnácti let) + 2 250 (nezaopatřené dítě ve věku od patnácti do dvaceti šesti let). Životní minimum rodiny je 13 250 Kč.

Životní minimum v roce 2012 je složeno z částek 3 140 Kč (první dospělá osoba v domácnosti) + 2 830 Kč (druhá dospělá osoba v domácnosti) + 1 740 Kč (dítě ve věku

do 6 let) + 2 x 2 140 (dvě děti ve věku od šesti do patnácti let) + 2 450 (nezaopatřené dítě ve věku od patnácti do dvaceti šesti let). Životní minimum rodiny je 14 440 Kč. Životní minimum rodiny se oproti roku 2011 zvýšilo o 1 190 Kč.

Pro **třetí příklad** byl vybrán jednotlivec, který v roce 2011 pobíral dávku hmotné nouze ve výši životního minima. V roce 2011 jeho životní minimum činilo 3 126 Kč, v roce 2012 se zvýšilo o 284 Kč, tedy na 3 410 Kč.

Čtvrtým příkladem je osoba, která v roce 2011 z důvodu neplnění povinností (nenastoupila na veřejnou službu), pobírala dávku hmotné nouze pouze ve výši existenčního minima ve výši 2 020 Kč. Pokud by si ani v letošním roce neplnila povinnosti dané zákonem, činilo by její existenční minimum 2 200 Kč. Došlo by tedy k navýšení částky existenčního minima o 180 Kč.

4.3 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Dávek pomoci v hmotné nouzi se týká několik změn. Tyto změny vstoupily v platnost na začátku roku 2012. Jednou z nich je zvýšení částek životního a existenčního minima. Od výše životního minima se pak odvíjí i stanovení nároku na většinu dávek. Na základě životního minima se také stanoví, zdali je osoba v hmotné nouzi a tudíž zda má nárok např. na výplatu příspěvku na živobytí. Další změnou týkající se dávek pomoci v hmotné nouzi je změna způsobu výplaty sociálních dávek (tzv. sKarta) a rovněž změna místa, kde je možné o sociální dávky žádat. Od 1. 1. 2012 se o dávky hmotné žádá na úřadu práce. Změny týkající se nového výplatního místa a zvýšení částek životního a existenčního minima byly přiblíženy v předchozích kapitolách, ve kterých byla rovněž provedena komparace stavu před a po 1. 1. 2012. V této kapitole budou přiblíženy změny týkající se jednotlivých dávek pomoci v hmotné nouzi včetně porovnání stavu před a po 1. 1. 2012. Novému způsobu výplaty dávek tzv. sKartě bude věnována samostatná kapitola.

4.3.1 Příspěvek na živobytí

Výše příspěvku na živobytí činí rozdíl mezi částkou živobytí osoby či rodiny a příjmem osoby či rodiny, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení. Přiměřené náklady na bydlení jsou odůvodněné náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu osoby či rodiny. Částka živobytí osoby činí částku životního minima, případně částku existenčního minima. Částka živobytí může být zvýšena např. z důvodu

dietního stravování (Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, § 23 – § 24). V tabulce č. 8 je uvedeno porovnání částek, o které se zvyšuje částka živobytí osoby z důvodu dietního stravování v roce 2011 a 2012.

Tabulka 8: Porovnání částek, o které se zvyšuje částka živobytí osoby z důvodu dietního stravování v roce 2011 a 2012

Typ diety	Rok 2011 – zvýšení částky živobytí o	Rok 2012 – zvýšení částky živobytí o
dieta nízkobílkovinná	1 320 Kč	1 380 Kč
dieta při dialýze	960 Kč	1 000 Kč
dieta nízkocholesterolová	1 000 Kč	1 050 Kč
diety diabetické	1 080 Kč	1 130 Kč
dieta při onemocnění fenylketonurií	2 120 Kč	2 220 Kč
dieta při onemocnění celiakií	2 680 Kč	2 800 Kč
dieta při osteoporóze	1 040 Kč	1 090 Kč
dieta při laktózové intoleranci	1 020 Kč	1 070 Kč
dieta v těhotenství a při kojení do 1 roku věku dítěte	1 050 Kč	1 100 Kč
dieta pankreatická	1 000 Kč	-----

zdroj: Vyhláška č. 504/2006, § 3, Vyhláška č. 389/2011, § 1, vlastní zpracování

S účinností od 1. 1. 2012 se u osoby v hmotné nouzi již nezkoumá snaha zvýšit si příjem vlastní prací, například výkonem veřejné či dobrovolnické služby nebo aktivním hledáním zaměstnání. Úřad práce však mohl do listopadu 2012 osobu, která byla v evidenci uchazečů o zaměstnání nepřetržitě déle než 2 měsíce, vyřadit z evidence, pokud odmítla vykonávat veřejnou službu v rozsahu nejvýše 20 hodin týdně. S ohledem na omezené množství veřejné služby a v souladu s metodickými pokyny Ministerstva práce a sociálních věcí by měla být veřejná služba přednostně nabízena osobám, které jsou v evidenci úřadu práce déle než 1 rok. Veřejnou službu byli povinni uchazeči o zaměstnání vykonávat do listopadu 2012 zdarma.

Do konce roku 2011 se snaha o zvýšení příjmu vlastní prací zkoumala. Pro osoby v hmotné nouzi tudíž bylo výhodné vykonávat veřejnou službu alespoň 20 hodin měsíčně, protože v takovémto rozsahu byla tato činnost považována za snahu o zvýšení příjmu vlastní prací. Pozitivně byl výkon veřejné služby v takovémto rozsahu hodnocen těm osobám, které pobíraly příspěvek na živobytí déle než 6 měsíců, jelikož jim zachoval výši dávky, která neklesla na úroveň existenčního minima. Podle legislativy platné v roce 2011 osoby, které byly dlouhodobě nezaměstnané a pobíraly dávky pomoci v hmotné nouzi déle než půl roku, měly nárok pouze na tzv. existenční minimum, tzn. 2 020 Kč. Pokud si osoba chtěla tuto dávku zvýšit, mohla pro obec vykonat jakoukoliv prospěšnou práci včetně veřejné služby v délce minimálně 20 hodin za měsíc. Při odpracování dvaceti hodin měsíčně poté této osobě náležela částka životního minima, tedy 3 126 Kč. Při odpracování třiceti a více hodin měsíčně byl příspěvek na živobytí zvýšen o 553 Kč, tedy o polovinu rozdílu mezi jejich životním minimem (ŽM) a existenčním minimem (EM).

Při odpracování třiceti a více hodin měsíčně byla částka příspěvku na živobytí vypočtena pomocí vzorce: $\text{ŽM} + (\text{ŽM} - \text{EM}) : 2$. V případě jednotlivce se příspěvek na živobytí vypočetl z následujících částek: $3\,126 + (3\,126 - 2\,020) : 2 = 3\,126 + 1\,106 : 2 = 3\,126 + 553 = 3\,679$. Při odpracování třiceti a více hodin měsíčně měl jednotlivec nárok na příspěvek na živobytí ve výši 3 679 Kč.

Vliv výkonu veřejné služby na výši příspěvku na živobytí v roce 2011 je uveden v následující tabulce 9.

Tabulka 9: Vliv výkonu veřejné služby v roce 2011 na výši příspěvku na živobytí

Výkon veřejné služby po šesti měsících pobírání příspěvku na živobytí	Rok 2011 – nárok na	Rok 2011 – částka
Žádná aktivita	Existenční minimum	2 020 Kč
20 h měsíčně	Životní minimum	3 126 Kč
30 h měsíčně	Životní minimum + (životní minimum – existenční minimum) : 2	3 679 Kč

zdroj: Zákon č. 111/2006 Sb., § 25, vlastní zpracování

V roce 2012, přesněji do listopadu 2012 již počet hodin výkonu veřejné služby neovlivnil výši příspěvku na živobytí. Uchazeči o zaměstnání vykonávali tuto službu zdarma. Výši příspěvku na živobytí ovlivnilo pouze odmítnutí výkonu veřejné služby. Při odmítnutí byl uchazeč o zaměstnání, v našem případě příjemce příspěvku na živobytí, vyřazen z evidence úřadu práce a stal se tak osobou, která nebyla považována za osobu v hmotné nouzi (není v pracovním či obdobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost, není veden v evidenci uchazečů o zaměstnání). Tato osoba by neměla mít nárok na příspěvek na živobytí. Orgán pomoci v hmotné nouzi ale může v odůvodněných případech, v rámci správního uvážení určit, že výše uvedenou osobu bude i nadále považovat za osobu v hmotné nouzi (Zákon 111/2006 Sb., § 3).

Vliv výkonu veřejné služby na výši příspěvku na živobytí v roce 2012 (od ledna do listopadu 2012) je uveden v následující tabulce 10.

Tabulka 10: Vliv výkonu veřejné služby v roce 2012 na výši příspěvku na živobytí

Výkon veřejné služby	Rok 2012 – nárok na	Rok 2012 – částka
Odmítnutí výkonu veřejné služby	Vyřazení z evidence ÚP	0
20 h měsíčně	Životní minimum	3 410 Kč
30 h měsíčně	Životní minimum	3 410 Kč
80 h měsíčně (max. 20 h týdně)	Životní minimum	3 410 Kč

zdroj: Beck a kol. 2012, vlastní zpracování

V listopadu 2012 došlo ve výkonu veřejné služby ke změně, která bude blíže popsána a zhodnocena v samostatné kapitole „Veřejná služba“.

Při hodnocení změn zavedených sociální reformou týkajících se příspěvku na živobytí najdeme jak pozitiva, tak negativa. Za negativní považujeme především přehlížení snahy zvýšit si příjem vlastní prací. Zvýšení příjmu vlastní prací patřilo bezesporu mezi motivační prvky, které měly přispět k aktivnímu hledání zaměstnání či k přijetí i méně placené práce. Při stanovení výše dávky by snaha zvýšit si příjem vlastní prací měla být zohledňována. Nezohledňování této aktivity je, dle našeho názoru, demotivující. Tato změna nemotivuje k práci, k aktivnímu hledání zaměstnání, ani k přijetí méně placené práce. Důsledkem toho může nastat stav, kdy lidé, kteří pracují a pobírají nižší mzdy, jsou na tom stejně jako ti, kteří se práci záměrně vyhýbají, což rozhodně není spravedlivé. Z praxe víme, že zavedením posuzování snahy zvýšit si příjem vlastní prací, se ukázaly slabiny předchozího systému. Tato aktivita byla zavedena od 1. 1. 2007 a určitě měla své opodstatnění. Před nabytím účinnosti zákona o hmotné nouzi, tedy do konce roku 2006, se tehdy ještě dávky sociální potřebnosti poskytovaly ve velké míře i těm, kteří tyto dávky ve skutečnosti nepotřebovali. Mnohé z tehdejších příjemců dávek či žadatelů odradila od pobírání dávek hmotné nouze již jen povinnost pravidelně dokládat, že si hledají zaměstnání vlastním přičiněním. Nezájem některých příjemců dávek hmotné nouze o práci se projevil rovněž po 1. lednu 2009, kdy byla zavedena veřejná služba. Mnozí z nich raději

výkon veřejné služby odmítli a pobírali částku živobytí pouze ve výši existenčního minima. Otázkou je, jak jim mohla částka ve výši 2020 Kč pokrýt všechny jejich náklady potřebné k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Při prováděných místních šetřeních bylo zjištěno, že některé osoby pobírající příspěvek na živobytí pouze ve výši existenčního minima se s touto částkou skutečně naučili hospodařit a tato částka pro ně byla dostačující. U některých bylo místní šetření prováděno bezúspěšně – příjemci dávek nebyli opakovaně zastiženi v místě svého bydliště, ale prokázat jim, že pracují nelegálně, bylo složité. Na sociální odbory či oddělení docházeli pouze jednou měsíčně. Doložili náklady na bydlení, případně změny, které od minulého měsíce nastaly. Jestliže sociální pracovnice konstatovala, že bylo několikrát provedeno místní sociální šetření, ale příjemce dávky nebyl nikdy zastižen, následovalo písemné prohlášení příjemce dávky, že nikde nepracuje, ani nemá žádný jiný příjem, pouze dávky pomoci v hmotné nouzi.

Sociální reforma přinesla i změny v boji s nelegálním zaměstnáváním, který od ledna 2012 výrazně posiluje a zefektivňuje se. Kontrolní činnost v oblasti zaměstnanosti se nově slučuje pod Státní úřad inspekce práce a navyšuje se počet kontrolorů. Tato změna je bezesporu pozitivní.

4.3.2 Doplatek na bydlení

Sociální reforma přinesla i změny týkající se dávek poskytovaných v oblasti bydlení – příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení. První z nich – příspěvek na bydlení je součástí dávek státní sociální podpory, druhý z nich – doplatek na bydlení spadá do dávek pomoci v hmotné nouzi. Od 1. 1. 2012 se příspěvek na bydlení stanovuje podle nových normativních nákladů na bydlení. Normativní náklady se pro většinu typů bydlení a lokality zvyšují v rozmezí přibližně 1,5–11 %. Další změna, která se týká příspěvku na bydlení i doplatku na bydlení, je zavedení maximální doby čerpání těchto sociálních dávek. Nově tak bude možné tyto dvě dávky na bydlení pobírat maximálně 84 měsíců v období 10-ti kalendářních let. Poté již osoba nemá na dávku nárok, a to ani při změně bytu. Doba pobírání příspěvku i doplatku na bydlení se začíná počítat od ledna 2012, k výplatě příspěvku či doplatku před tímto datem se nepřihlíží. Tato změna má zabránit dlouhodobému zneužívání těchto dávek a má jejich příjemce motivovat k tomu, aby si hledali levnější bydlení. Omezení doby výplaty příspěvku a doplatku na bydlení na nejvýše 84 měsíců se však netýká osob starších 70 let a osob zdravotně postižených, kterým byla

udělena výjimka z této podmínky (Zákon č. 117/1995 Sb., § 25–27, Zákon č. 111/2006 Sb., § 33–35a). Od ledna 2012 se doplatek na bydlení vyplácí v kalendářním měsíci, za který náleží. Do konce roku 2011 se vyplácel měsíc zpětně. Jelikož je doplatek na bydlení úzce vázán na příspěvek na bydlení, přiblížíme si i **příspěvek na bydlení**, i když se nejedná o dávku spadající do dávek pomoci v hmotné nouzi. U příspěvku na bydlení je oproti loňskému roku omezena doba pobírání této dávky na 84 měsíců – viz tabulka 11.

Tabulka 11: Doba poskytování příspěvku na bydlení v roce 2011 a 2012

Příspěvek na bydlení	Rok 2011	Rok 2012
Doba poskytování	neomezeně	max. 84 měsíců

zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., § 27a, vlastní zpracování

V roce 2012 se zvýšila výše příspěvku na bydlení, jelikož ten je ovlivněn normativními náklady, které se od ledna 2012 také zvýšily. Výše normativních nákladů v roce 2011 je přiblížena v tabulkách 12 a 13.

Tabulka 12: Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2011

Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 tis. obyvatel	50 000 - 99 999 obyvatel	10 000 - 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	6 363 Kč	5 117 Kč	4 863 Kč	4 406 Kč	4 293 Kč
2	9 183 Kč	7 478 Kč	7 130 Kč	6 505 Kč	6 350 Kč
3	12 557 Kč	10 328 Kč	9 872 Kč	9 056 Kč	8 852 Kč
4 a více	15 744 Kč	13 055 Kč	12 506 Kč	11 521 Kč	11 276 Kč

zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., § 26 (stav k 1. 1. 2011), vlastní zpracování

Tabulka 13: Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků platné od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2011

Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 tis. obyvatel	50 000 - 99 999 obyvatel	10 000 - 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	3 723 Kč	3 723 Kč	3 723 Kč	3 723 Kč	3 723 Kč
2	5 584 Kč	5 584 Kč	5 584 Kč	5 584 Kč	5 584 Kč
3	7 818 Kč	7 818 Kč	7 818 Kč	7 818 Kč	7 818 Kč
4 a více	9 950 Kč	9 950 Kč	9 950 Kč	9 950 Kč	9 950 Kč

zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., § 26, (stav k 1. 1. 2011), vlastní zpracování

Výše normativních nákladů v roce 2012 je přibližena v tabulkách 14 a 15.

Tabulka 14: Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2012

Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 tis. obyvatel	50 000 - 99 999 obyvatel	10 000 - 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	7 068 Kč	5 616 Kč	5 352 Kč	4 563 Kč	4 379 Kč
2	10 144 Kč	8 157 Kč	7 796 Kč	6 715 Kč	6 464 Kč
3	13 813 Kč	11 214 Kč	10 742 Kč	9 330 Kč	9 001 Kč
4 a více	17 269 Kč	14 135 Kč	13 565 Kč	11 862 Kč	11 466 Kč

zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., § 26, (stav k 1. 1. 2012), vlastní zpracování

Tabulka 15: Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků platné od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2012

Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 tis. obyvatel	50 000 - 99 999 obyvatel	10 000 - 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	4 053 Kč	4 053 Kč	4 053 Kč	4 053 Kč	4 053 Kč
2	6 042 Kč	6 042 Kč	6 042 Kč	6 042 Kč	6 042 Kč
3	8 421 Kč	8 421 Kč	8 421 Kč	8 421 Kč	8 421 Kč
4 a více	10 699 Kč	10 699 Kč	10 699 Kč	10 699 Kč	10 699 Kč

zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., § 26, (stav k 1. 1. 2012), vlastní zpracování

Jelikož se počet nezaměstnaných stále zvyšuje, považuje MPSV, v čele s ministryní Ludmilou Müllerovou za nezbytné těmto občanům pomoci, a to i přesto, že to bude znamenat větší výdaje. Od 1. 1. 2013 tak dochází ke zvýšení normativních nákladů, které ovlivňují výši příspěvku na bydlení.

Výše normativních nákladů v roce 2013 je přibližena v tabulkách 16 a 17.

Tabulka 16: Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013

Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 tis. obyvatel	50 000 - 99 999 obyvatel	10 000 - 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	7 489 Kč	5 964 Kč	5 687 Kč	4 858 Kč	4 665 Kč
2	10 750 Kč	8 663 Kč	8 284 Kč	7 150 Kč	6 886 Kč
3	14 637 Kč	11 908 Kč	11 412 Kč	9 929 Kč	9 584 Kč
4 a více	18 307 Kč	15 017 Kč	14 419 Kč	12 631 Kč	12 214 Kč

zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., § 26, (stav k 1. 1. 2013), vlastní zpracování

Tabulka 17: Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků platné od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013

Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 tis. obyvatel	50 000 - 99 999 obyvatel	10 000 - 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	4 396 Kč	4 396 Kč	4 396 Kč	4 396 Kč	4 396 Kč
2	6 557 Kč	6 557 Kč	6 557 Kč	6 557 Kč	6 557 Kč
3	9 131 Kč	9 131 Kč	9 131 Kč	9 131 Kč	9 131 Kč
4 a více	11 615 Kč	11 615 Kč	11 615 Kč	11 615 Kč	11 615 Kč

zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., § 26, (stav k 1. 1. 2013), vlastní zpracování

Normativní náklady na bydlení jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení dle velikosti obce a počtu členů domácnosti. Zahrnují pro nájemní byty částky nájemného

v souladu se zákonem o nájemném a pro družstevní byty a byty vlastníků obdobné náklady. Rovněž jsou do nich zahrnuty ceny služeb a energií. Normativní náklady na bydlení jsou propočítány na přiměřené velikosti bytů pro daný počet osob v nich trvale žijících. Výše příspěvku na bydlení se stanoví jako rozdíl mezi normativními náklady na bydlení (nebo skutečných nákladů, jsou-li nižší) a násobkem rozhodného příjmu (nebo životního minima rodiny, je-li vyšší) a koeficientu 0,30, v Praze koeficientu 0,35.

vzorec pro výpočet výše příspěvku na bydlení:

$$\text{příspěvek na bydlení} = \text{normativní náklady} - \text{rozhodný příjem rodiny} \times 0,30$$

vzorec pro výpočet výše příspěvku na bydlení na území hl. města Prahy:

$$\text{příspěvek na bydlení} = \text{normativní náklady} - \text{rozhodný příjem rodiny} \times 0,35$$

V případě, že skutečné náklady jsou nižší než náklady normativní, použijí se pro výpočet příspěvku na bydlení náklady skutečné.

vzorec pro výpočet výše příspěvku na bydlení v případě nižších skutečných nákladů:

$$\text{příspěvek na bydlení} = \text{skutečné náklady} - \text{rozhodný příjem rodiny} \times 0,30$$

vzorec pro výpočet výše příspěvku na bydlení v případě nižších skutečných nákladů na území hl. města Prahy:

$$\text{příspěvek na bydlení} = \text{skutečné náklady} - \text{rozhodný příjem rodiny} \times 0,35$$

Hlavní dávkou, která pomáhá osobám s nízkými příjmy hradit náklady spojené s bydlením, je příspěvek na bydlení poskytovaný v rámci dávek státní sociální podpory. Systém pomoci v hmotné nouzi obsahuje **doplatek na bydlení**, jenž je určen osobám, které i přes poskytnutý příspěvek na bydlení nemohou ze svých prostředků uhradit náklady spojené s užíváním bytu.

vzorec pro výpočet doplatku na bydlení:

$$\text{DnB} = (\text{ONB} - \text{PnB}) - (\text{P} + \text{PnŽ} - \text{Ž})$$

DnB	doplatek na bydlení	P	příjem
ONB	odůvodněné náklady na bydlení	PnŽ	příspěvek na živobytí
PnB	příspěvek na bydlení	Ž	částka živobytí

U doplatku na bydlení je oproti loňskému roku, tak jako u příspěvku na bydlení, omezena doba pobírání této dávky na 84 měsíců – viz tabulka 18.

Tabulka 18: Doba poskytování doplatku na bydlení v roce 2011 a 2012

Doplatek na bydlení	Rok 2011	Rok 2012
Doba poskytování	neomezeně	max. 84 měsíců

zdroj: Zákon č. 111/2006 Sb., § 35a, vlastní zpracování

V praxi je bohužel doplatek na bydlení často zneužíván. Nejen na našem oddělení jsme se setkali s majiteli nemovitostí, ať již bytových domů či ubytoven, kteří osobám pobírajícím dávky hmotné nouze nabízeli byty s předraženým nájemným. Extrémem byl pokoj na ubytovně pronajímán za 11 000 Kč měsíčně. V nájemní smlouvě bylo uvedeno, že se jedná o apartmán s nadstandardním vybavením. Při provedeném místním šetření bylo zjištěno, že se jedná o pokoj o rozměru 8 metrů čtverečních s velmi skromným vybavením. Kuchyňka a sociální zařízení bylo společné pro celé 1. poschodí. Bohužel dávka zohledňující uvedenou výši nájemného byla již 4 měsíce vyplácena. Rodina ubytovaná v tomto pokoji měla trvalé bydliště mimo naši územní působnost a úřad, který dávku dle trvalého bydliště žadatele vyplácel, si dožádal místní šetření až po uvedených čtyřech měsících. Doplatek na bydlení není zneužíván jen majiteli nemovitostí, ale i samotnými příjemci dávek, kteří se spoléhají na pokrytí nákladů na bydlení státem. I když si jsou vědomi své finanční situace, pronajmou si byt 5 + 1 s tím, že menší nesehnali a že se o ně stát přece musí postarat. Mezi příjemci dávek se však najdou i tací, kteří tyto dávky nezneužívají a skutečně je potřebují.

Záměrem reformních kroků je zvýšit motivaci v řešení bytové situace, zajistit přiměřenost bytu vzhledem k počtu osob a jejich příjmů či zvýšit rodinnou solidaritu a pomoc. Po zkušenostech z praxe, bychom navrhovali jednak důsledně provádět místní šetření před přiznáním dávky, což v současné době zatím nefunguje. Někteří zaměstnanci ÚP přiznají dávku pouze na základě doložených písemností, bez provedení sociálního šetření, údajně z časových důvodů. Řešením by bylo dožádání šetření, které by provedl sociální pracovník příslušného pověřeného obecního úřadu.

MPSV původně připravilo na rok 2013 další změny týkající se dávek na bydlení. První změnou mělo být sloučení příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení do jedné dávky. Druhou změnou mělo být navýšení koeficientu, který je klíčovým při výpočtu příspěvku na bydlení. V současné době je tento koeficient ve výši 0,30 a pro Prahu ve výši 0,35. V roce 2013 měl být zvýšen na 0,50. Ani k jedné z těchto změn však v roce 2013 dosud nedošlo. Zrušení příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení a jejich nahrazení jednotným příspěvkem na náklady na bydlení bylo z vládního balíčku, zvyšujícího mimo jiné DPH, vypuštěno. Konstrukce dávek na bydlení zůstává tedy v roce 2013 nezměněná, mění se pouze normativní náklady na bydlení, díky nimž se dávky na bydlení v roce 2013 zvýší.

Závěrem bychom zhodnotili, zda sociální reforma přinesla v dávkách na bydlení pozitiva či negativa. Dle našeho názoru jsou to spíše pozitiva, např. možnost nasměrování doplatku na bydlení a příspěvku na bydlení přímo k majiteli bytu na nájem a služby, na zálohy za plyn přímo plynárnám či na zálohy za elektrickou energii přímo distributorovi el. energie – tím by se mělo zabránit tomu, aby dávky nebyly utraceny pro jiné účely (např. hazard, alkohol či cigarety) či časové omezení výplaty dávek na bydlení na 84 měsíců.

4.3.3 Mimořádná okamžitá pomoc

Sociální reforma přináší i změny, které se týkají dávky mimořádné okamžité pomoci. První změna se týká již zmiňované kompetence – od 1. 1. 2012 jsou všechny nepojistné sociální dávky vypláceny na Úřadu práce České republiky. Druhou změnou je změna výše této dávky, která souvisí se změnou výše životního a existenčního minima. Stanovení výše většiny dávek mimořádné okamžité pomoci se odvíjí od výše životního a existenčního minima.

Mimořádná okamžitá pomoc, kdy osobě hrozí vážná újma na zdraví, se poskytuje do výše existenčního minima u dospělé osoby a do výše životního minima u nezaopatřeného dítěte. **Mimořádná okamžitá pomoc, kdy osobu postihne mimořádná událost,** se poskytuje až do patnáctinásobku částky životního minima jednotlivce. **Mimořádná okamžitá pomoc, kdy osoba nemá dostatečné prostředky na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby** činí maximálně desetinásobek životního minima jednotlivce, tedy přesněji součet poskytnutých dávek nesmí v kalendářním roce překročit tuto výši. **Mimořádná okamžitá pomoc, kdy osoba nemá dostatečné prostředky k úhradě**

nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí se stanoví až do výše těchto nákladů. Součet poskytnutých dávek však nesmí v rámci kalendářního roku překročit desetinásobek životního minima jednotlivce. **Mimořádnou okamžitou pomoc, kdy je osoba ohrožena sociálním vyloučením** lze poskytnout až do výše 1 000 Kč, přičemž součet mimořádné okamžité pomoci nesmí v rámci jednoho kalendářního roku překročit čtyřnásobek životního minima jednotlivce. Dávkou, jejíž výše se neodvívá od výše životního či existenčního minima je **mimořádná okamžitá pomoc, kdy osoba nemá dostatečné prostředky k úhradě jednorázového výdaje**. V tomto případě se výše dávky stanovuje až do výše jednorázového výdaje, bez ohledu na výši životního či existenčního minima (Beck a kol. 2012, s. 106–111).

Tabulka 19: Porovnání výše Mimořádné okamžité pomoci v roce 2011 a 2012

Mimořádná okamžitá pomoc – typ	Max. výše v r. 2011	Max výše v r. 2012
Újma na zdraví :		
– osoba, která není nezaopatřeným dítětem	2 020 Kč	2 200 Kč
– osoba, která je nezaopatřeným dítětem	3 126 Kč	3 410 Kč
Vážná mimořádná událost	46 890 Kč	51 150 Kč
Nezbytný jednorázový výdaj	Až do výše jednoráz. výdaje	Až do výše jednoráz. výdaje
Nezbytné nebo odůvodněné náklady (vzdělání)	Až do výše nákladů Max. 31 260 Kč/rok	Až do výše nákladů Max. 34 100 Kč/rok
Nezbytné nebo odůvodněné náklady (předměty dlouhodobé potřeby)	Až do výše nákladů Max. 31 260 Kč/rok	Až do výše nákladů Max. 34 100 Kč/rok
Ohrožení osoby sociálním vyloučením	Až do výše 1 000 Kč Max. 12 504 Kč/rok	Až do výše 1 000 Kč Max. 13 640 Kč/rok

zdroj: Beck a kol. 2012, s. 106–111, vlastní zpracování

Dávky mimořádné okamžité pomoci jsou nenárokové, záleží na individuálním posouzení situace. V praxi se bohužel setkáváme s dvojím extrémem. Často se setkáváme s případy, kdy žadatel o dávku neobdrží ani formulář s tím, že mu sociální pracovnice náležitě vysvětlí, že nemá smysl žádost si uplatňovat, jelikož na dávku nemá nárok. Tyto závěry činí bez jakéhokoliv posouzení konkrétní situace. Argumentuje tím, že dávka je nenároková a pokud si žadatel žádost uplatní, stejně mu ji zamítne. Ve většině případů se jedná o osoby, které se dostanou krátkodobě do svízelné situace, nejsou náležitě „protřelé“ a takovýmito jednáním se nechají odradit. Posledním případem, se kterým jsme se setkali, byla maminka dvou nezletilých dětí, která se nedávno rozvedla. Zaměstnána byla jako zdravotní sestra. Z důvodu péče o děti, jelikož nebylo možné skloubit noční směny s řádnou péčí, byla nucena ukončit pracovní poměr. Manžel výživné neplatí. Jediným příjmem je podpora v nezaměstnanosti a přídavky na děti, což stěží pokryje náklady na domácnost. Na příspěvek na živobytí nemá nárok, její příjmy jsou o 200 Kč vyšší než životní minimum rodiny. Intenzivně si hledá zaměstnání, což je spojeno rovněž s finančními náklady. Dostavila se na naše oddělení s žádostí o sociální poradenství. Doporučili jsme jí požádat si o dávku mimořádné okamžité pomoci. Ještě týž den se dostavila znovu s tím, že už nikdy o žádnou dávku žádat nebude. Nikdy předtím tyto dávky nepotřebovala a obejde se bez nich i do budoucna. Sociální pracovnice na úřadu práce jí sdělila, že vyplňování formuláře je zbytečné, že na dávku beztak nemá nárok. Doporučila jí, aby „donutila“ bývalého manžela platit výživné. Klientka se nechala přesvědčit k vyplnění formuláře, který jsme vytiskly z webových stránek, společně vyplnily a poté ho zaslala na úřad práce poštou. Nyní čeká na rozhodnutí.

Opačným extrémem je případ, kdy žadatelka obdržela v jednu roce tři dávky na úhradu nákladů spojených s pořízením nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby – novou chladničku, automatickou pračku a elektrický sporák. Přičemž dávky na nové spotřebiče obdržela bez jakéhokoliv zjišťování, zda nelze starý spotřebič opravit. Jedná se o rodinu, která dlouhodobě pobírá dávky pomoci v hmotné nouzi, žádá ze společně posuzovaných osob zaměstnání nehledá.

Sociální systém v tomto případě bohužel umožňuje některým získat dávku mimořádné okamžité pomoci neoprávněně a v některých případech i opakovaně. Pro jiné klienty je naopak dávka nedosažitelná a to i v případech, kdy může významně přispět k vyřešení jejich tíživé životní situace. V praxi se autor práce nejménou setkal s tím, že úřednice

klienty odradila od podání žádosti, neposkytla jim formulář, pouze konstatovala, že na tuto dávku nemají nárok. Ze zkušeností z praxe lze tedy dospět k závěru, že velkou roli hraje subjektivní přístup úřednice a ač se jeví sociální systém jako štědrý, je tomu tak pouze v některých případech. Problémy se získáním dávky mají bohužel většinou klienti, kteří se ocitnou v nepříznivé životní situaci krátkodobě a mnohdy dlouho váhají, zda úřad navštívit a o dávku požádat. K tomuto kroku většinou dospějí, až když opravdu nemají žádné jiné východisko. Naopak klienti, kteří jsou zvyklí pobírat dávky dlouhodobě, nemají sebemenší problém žádat o dávky mimořádné okamžité pomoci opakovaně a poté se bezostyšně chlubit tím, že jim „sociálka“ uhradí, na co si jen vzpomenou.

4.4 Příspěvek na péči

U příspěvku na péči došlo ke změně již v roce 2011. Jednalo se o snížení příspěvku na péči ve stupni I (lehká závislost) u osob starších 18 let. Výše příspěvku byla snížena z 2000 Kč na 800 Kč. Tato změna – ve stupni I se netýkala osob mladších 18 let, příspěvek zůstal ve výši 3 000 Kč. V roce 2012 došlo k několika změnám, které měly vliv na příspěvek na péči. Jednak byl zaveden institut tzv. asistenta sociální péče, další změnou je možnost příjemce příspěvku nově požádat o jeho zvýšení, a to až o 2 000 Kč za předpokladu, že jejich příjmy a příjmy společně posuzovaných osob nedosahují částky dvojnásobku životního minima rodiny. Od ledna 2012 se zvyšuje II. stupeň příspěvku osoby do 18 let na měsíční částku 6000,-Kč. V roce 2012 si rodič musí zvolit, zda chce pobírat rodičovský příspěvek či příspěvek na péči – již není možný souběh rodičovského příspěvku a příspěvku na péči. Příjemce příspěvku musí s dosavadním poskytovatelem pomoci či jinou osobou uzavřít písemnou smlouvu a doložit ji úřadu, jiná osoba se tak stává asistentem sociální péče (podmínka 18 let, zdravotní způsobilosti a písemná smlouva s náležitostmi dle zákona o soc. službách). Nově může být poskytovatelem pomoci i dětský domov. Od 1. 1. 2012 došlo rovněž ke změně posuzování, namísto posuzování jednotlivých úkonů se nadále hodnotí schopnost zvládnutí základních životních potřeb v deseti oblastech. Při zastavení výplaty příspěvku z důvodu nesplnění některé z povinností, lze obnovit výplatu až po 3 měsících po splnění povinnosti. Příjemce příspěvku je povinen při kontrole příspěvku rok zpětně prokázat dokladem vyplacení příspěvku fyzickým poskytovatelům pomoci – záznamy s podpisy o platbách i právníkům

poskytovatelům pomoci – nutné si vyžádat každý měsíc vyúčtování nebo doklady o paušálních platbách apod. (Zákon č. 108/2006 Sb., § 7–21).

Tabulka 20: Výše příspěvku na péči v roce 2011

VĚK	STUPEŇ ZÁVISLOSTI (v Kč/měsíc)			
	I. lehká	II. středně těžká	III. těžká	IV. úplná
do 18	3 000	5 000	9 000	12 000
nad 18	800	4 000	8 000	12 000

zdroj: Zákon č. 108/2006 Sb., § 11, (stav k 1. 1. 2011), vlastní zpracování

Tabulka 21: Výše příspěvku na péči v roce 2012

VĚK	STUPEŇ ZÁVISLOSTI (v Kč/měsíc)			
	I. lehká	II. středně těžká	III. těžká	IV. úplná
do 18	3 000	6 000	9 000	12 000
nad 18	800	4 000	8 000	12 000

zdroj: Zákon č. 108/2006 Sb., § 11, (stav k 1. 1. 2012), vlastní zpracování

Pro účely stanovení stupně závislosti je třeba posoudit, kolik úkonů žadatel o příspěvek na péči zvládne.

V roce 2011 bylo posuzováno celkem **36 úkonů**, z toho 18 úkonů týkajících se péče o vlastní osobu a 18 úkonů týkajících se soběstačnosti.

Úkony při péči o vlastní osobu pro stanovení stupně závislosti:

- příprava stravy,
- podávání a porcování stravy,
- přijímání stravy, dodržování pitného režimu,
- mytí těla,
- koupání nebo sprchování,
- péče o ústa, vlasy, nehty, holení,
- výkon fyziologické potřeby včetně hygieny,
- vstávání z lůžka, uléhání, změna poloh,
- sezení, schopnost vydržet v poloze v sedě,
- stání, schopnost vydržet stát,
- přemisťování předmětů denní potřeby,
- chůze po rovině,
- chůze po schodech nahoru a dolů,
- výběr oblečení, rozpoznání jeho správného vrstvení,
- oblékání, svlékání, obouvání a zouvání,
- orientace v přirozeném prostředí,
- provedení si jednoduchého ošetření,
- dodržení léčebného režimu.

Úkony týkající se soběstačnosti pro stanovení stupně závislosti:

- komunikace slovní, písemná, neverbální,
- orientace vůči jiným fyzickým osobám, v čase a mimo přirozené prostředí,
- nakládání s penězi nebo jinými cennostmi,
- obstarávání osobních záležitostí,
- uspořádání času, plánování života,

- zapojení se do sociálních aktivit odpovídajících věku,
- obstarávání si potravin a běžných předmětů (nakupování),
- vaření, ohřívání jednoduchého jídla,
- mytí nádobí,
- běžný úklid domácnosti,
- péče o prádlo,
- přepírání drobného prádla,
- péče o lůžko,
- obsluha běžných domácích spotřebičů,
- manipulace s kohouty a vypínači,
- manipulace se zámky, otevírání, zavírání oken a dveří,
- udržování pořádku v domácnosti, nakládání s odpady,
- další jednoduché úkony spojené s chodem a udržováním domácnosti (Zákon č. 108/2006 Sb., § 9 – stav k 1. 1. 2011).

V roce 2012 došlo ke zjednodušení při stanovení stupně závislosti pro účely přiznání příspěvku na péči. Posuzování 36-ti úkonů bylo nahrazeno **10-ti ucelenými a věcně souvisejícími oblastmi každodenního života**.

Zdravotní stav se posuzuje u těchto 10 základních životních potřeb:

- mobilita,
- orientace,
- komunikace,
- stravování,
- oblékání a obouvání,
- tělesná hygiena,
- výkon fyziologické potřeby,
- péče o zdraví,

- osobní aktivity,
- péče o domácnost (Zákon č. 108/2006 Sb., § 9 – stav k 1. 1. 2012).

Stupně závislosti zůstaly zachovány (v roce 2011 i v roce 2012 – 4 stupně závislosti pro osoby do 18-ti let věku a 4 stupně závislosti pro osoby starší 18-ti let). V roce 2012 se změnil (snížil) pouze počet úkonů u jednotlivých stupňů závislosti v návaznosti na změnu počtu posuzovaných úkonů.

Tabulka 22: Minimální počet úkonů vyžadujících každodenní pomoc v roce 2011

VĚK	STUPEŇ ZÁVISLOSTI (v Kč/měsíc)			
	I. lehká	II. středně těžká	III. těžká	IV. úplná
do 18	4 úkony	10 úkonů	15 úkonů	20 úkonů
nad 18	12 úkonů	18 úkonů	24 úkonů	30 úkonů

zdroj: Zákon č. 108/2006 Sb., § 9, (stav k 1. 1. 2011), vlastní zpracování

Tabulka 23: Minimální počet úkonů vyžadujících každodenní pomoc v roce 2012

VĚK	STUPEŇ ZÁVISLOSTI (v Kč/měsíc)			
	I. lehká	II. středně těžká	III. těžká	IV. úplná
do 18	3 úkony	4-5 úkonů	6-7 úkonů	8-9 úkonů
nad 18	3-4 úkony	5-6 úkonů	7-8 úkonů	9-10 úkonů

zdroj: Zákon č. 108/2006 Sb., § 9, (stav k 1. 1. 2012), vlastní zpracování

Nový způsob posuzování dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zajišťuje objektivnější a spravedlivější posuzování zdravotního stavu žadatele o dávku. Tato změna přispěla k větší efektivitě a zjednodušení při stanovení stupně závislosti pro účely přiznání příspěvku na péči. Zároveň nový způsob posuzování zdravotního stavu přinesl možnost víceúčelového využití posudku například pro účely poskytování příspěvku na mobilitu.

Nedochází již k duplicitnímu posuzování zdravotního stavu, čímž se, mimo jiné, snižuje administrativní zátěž posuzovaných osob.

4.5 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Změny, které se týkají konstrukce dávek, se nejvíce dotkly dávek pro osoby se zdravotním postižením. Od 1. 1. 2012 existují pouze dvě dávky – příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku.

Příspěvek na mobilitu nahradil dvě dávky vyplácené do konce roku 2011:

- příspěvek na individuální dopravu,
- příspěvek na provoz motorového vozidla.

Příspěvek na zvláštní pomůcku, který je jednorázovou obligatorní dávkou, nahradil:

- jednorázový příspěvek na opatření zvláštních pomůcek,
- příspěvek na úpravu bytu,
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla,
- příspěvek na celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla.

Posuzování schopnosti osoby zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace probíhá stejným způsobem jako pro účely příspěvku na péči. **Nově stačí** pro řízení o příspěvku na mobilitu a řízení o příspěvku na péči **jediný posudek**. Pokud tedy byl zdravotní stav žadatele o příspěvek na mobilitu již posouzen pro účely příspěvku na péči, vychází krajská pobočka úřadu práce při rozhodování o příspěvku na mobilitu z tohoto posudku. Jestliže zdravotní stav posuzován nebyl, požádá krajská pobočka úřadu práce okresní správu sociálního zabezpečení o posouzení schopnosti zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace (Zákon č. 329/2011 Sb., § 8).

4.5.1 Příspěvek na mobilitu

Nárok na příspěvek na mobilitu má osoba starší 1 roku, která není schopna zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace a opakovaně se v kalendářním měsíci dopravuje či je dopravována. Příspěvek na mobilitu nenáleží osobám, kterým jsou poskytovány pobytové sociální služby podle zákona o sociálních službách v domově pro osoby se zdravotním postižením (dříve ústavy sociální péče pro mentálně nebo tělesně

postižené), v domově pro seniory (dříve domovy důchodců a penziony pro důchodce), v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče. Tato dávka je vyplácena ve výši 400 Kč měsíčně (Zákon č. 329/2011 Sb., § 6-7).

4.5.2 Příspěvek na zvláštní pomůcku

Základní podmínky nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku, které se týkají druhu postižení a věku, byly popsány v teoretické části.

V této kapitole bychom se chtěli zaměřit na změny platné od 1. 1. 2012. Jedná se především o **změnu posuzování dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu** a jeho důsledků pro účely zákona o sociálních službách, která je nově využita i pro účely poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Současně se jedná o **rozšíření kompetence lékařské posudkové služby v posuzování zdravotního stavu pro účely poskytování zvláštních pomůcek**. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se považuje nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy trvá nebo má trvat déle než 1 rok. Podmínkou pro poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku dále je, že osoba je starší tří let, je-li tento příspěvek poskytován na pořízení motorového vozidla nebo na úpravu bytu, patnácti let, je-li tento příspěvek poskytován na pořízení vodícího psa, nebo jednoho roku v ostatních případech. Je-li příspěvek na zvláštní pomůcku poskytován na pořízení motorového vozidla, je rovněž podmínkou, že se osoba opakovaně v kalendářním měsíci dopravuje a že je schopna řídit motorové vozidlo nebo je schopna být převážena motorovým vozidlem. Nově se **příspěvek na zvláštní pomůcku na pořízení motorového vozidla** opětovně poskytne nejdříve **po uplynutí 10-ti let** (do konce roku 2011 po uplynutí 5-ti let). Maximální výše tohoto příspěvku může činit až 200 000,- Kč. Příspěvek na zvláštní pomůcku nelze poskytnout, jestliže zvláštní pomůcka je zdravotnickým prostředkem, který je plně nebo částečně hrazen z veřejného zdravotního pojištění (toto ustanovení nabývá účinnosti až dnem 1. ledna 2014) nebo je osobě zapůjčen zdravotní pojišťovnou. Dále tento příspěvek nelze poskytnout na pořízení zvláštní pomůcky, která není osobě hrazena nebo zapůjčena zdravotní pojišťovnou z důvodu nedostatečné zdravotní indikace. Výše poskytnutého příspěvku na zvláštní pomůcku se stanoví tak, aby spoluúčast osoby byla minimálně 10% z předpokládané nebo již zaplacené ceny pomůcky, nejméně však 1.000,-Kč. Při stanovení výše příspěvku se přihlíží k příjmům, k celkovým

sociálním a majetkovým poměrům osoby (žadatele) a osob s ní společně posuzovaných (Zákon č. 329/2011 Sb., § 9-10).

Příspěvek na zvláštní pomůcku se neposkytuje na pořízení stropního zvedacího systému, schodišťové plošiny a schodolezu. Tyto zvláštní pomůcky se budou poskytovat na základě písemné smlouvy o **výpůjčce zvláštní pomůcky** podle občanského zákoníku osobě starší tří let, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí uvedenou. Smlouvu o výpůjčce uzavírá s osobou jménem státu Úřad práce České republiky prostřednictvím krajské pobočky dle trvalého pobytu žadatele. Kromě obecných náležitostí stanovených občanským zákoníkem musí smlouva o výpůjčce obsahovat ujednání o povinnosti osoby zajistit řádnou instalaci, provoz zvláštní pomůcky a ujednání o povinnosti hradit náklady na údržbu, opravy a revize zvláštní pomůcky (Zákon č. 329/2011 Sb., § 13).

4.5.3 Průkaz osoby se zdravotním postižením

U držitelů průkazů ZTP a ZTP/P, kterým byly tyto průkazy vydány do 31. 12. 2011, se po dobu platnosti průkazu vyznačené na zadní straně, nejdéle však do 31. prosince 2015, považuje podmínka neschopnosti zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility a orientace pro přiznání příspěvku na mobilitu za splněnou. V ostatních případech vydává krajská pobočka Úřadu práce kartu sociálních systémů, která slouží rovněž jako průkaz osoby – TP, ZTP či ZTP/P (Zákon č. 329/2011 Sb., § 34, § 38).

4.6 Elektronický platební prostředek

Elektronický platební prostředek, takzvanou sKartu obdrží postupně všichni příjemci sociálních dávek s výjimkou příjemců důchodů a nemocenské. Automaticky ji vystaví úřady práce, na kterých si ji příjemci dávek vyzvednou. Celkem se bude jednat zhruba o 900 tisíc příjemců dávek, kteří pobírají rodičovský příspěvek, podporu v nezaměstnanosti, dávky pomoci v hmotné nouzi či dávky pro osoby se zdravotním postižením. Tento elektronický platební prostředek – sKarta by měla svým majitelům nabídnout především dostupnost a pohodlí, jelikož již nebudou muset pro dávky na poštu či úřad. Peníze mohou vybírat ve více než 1 310 bankomatech ČS nebo jednoduše kartou zaplatí přímo u obchodníků.

Karta má 3 základní funkce:

- platební – kartou lze platit v obchodech označených logem Maestro, pomocí karty lze provést výběr hotovosti z bankomatů nebo platbu v obchodech,
- identifikační – karta slouží k identifikaci občana v systému úřadu práce a nahrazuje průkaz TP, ZTP, ZTP/P,
- autentizační – v budoucnu umožní ověření držitele karty na dávku (Zákon č. 73/2011 Sb., § 4b.).

Vydávány jsou dva typy karet – základní a speciální. Speciální by měla zároveň sloužit jako průkaz TP, ZTP či ZTP/P.

Obrázek 2: Základní typ sKarty

zdroj: sKontakt, http://www.skontakt.cz/sportal/menu/cs/main/nav02_charakteristika

Obrázek 3: Speciální typ sKarty

zdroj: sKontakt, http://www.skontakt.cz/sportal/menu/cs/main/nav02_charakteristika

System sKaret spravuje Česká spořitelna na základě výběrového řízení, které se uskutečnilo na konci roku 2011. Tento systém se stále ještě mění. Na posledních změnách se dohodlo MPSV s Českou spořitelnou i Českou poštou začátkem prosince 2012. Změny, ke kterým dojde oproti původnímu nastavení systému, se týkají především následujícího:

- sKarta je průkazka, její používání pro platby je dobrovolné.
- I držitelé sKarty budou moci čerpat sociální dávky na základě poštovní poukázky.
- Lidé se zdravotním postižením mohou zdarma vybírat peníze z sKarty v hotovosti u přepážek na pobočkách ČS.
- Od ledna 2013 budou všechny výběry sKartou z bankomatů ČS zdarma.
- sKarty jsou chráněny proti exekucím.
- Neplánuje se žádná povinná výplata důchodů přes sKarty.
- Od 2. pololetí 2013 bude možné čerpat sociální dávky také poštovní poukázkou ČP.
- Změny si vyžádají úpravu legislativy a modifikaci smlouvy mezi ČS a MPSV (MPSV 2012c).

Zavedení sKaret má své příznivce i odpůrce. Postupnými úpravami původně nastaveného systému dochází k řešení připomínek a požadavků klientů.

Zavedení sKaret mělo především zamezit zneužívání dávek a snížit náklady spojené s distribucí dávek. Jelikož v současné době stále ještě probíhají jednání ohledně úprav, nelze prozatím konstatovat, zda jsou sKarty přínosem či nikoliv.

4.7 Veřejná služba

Veřejná služba je jednou z možností zachování, případně rozvíjení pracovních schopností a dovedností osob, které dlouhodobě setrvávají ve stavu hmotné nouze a mají objektivní nebo subjektivní problémy s nalezením odpovídajícího zaměstnání. Veřejná služba má zároveň důležitý sociální rozměr, podporuje sociální začleňování osob, zvyšuje participaci lidí na životě obce a přispívá k dobrým vztahům mezi osobami v hmotné nouzi a ostatními občany. Rovněž vyjadřuje jeden z motivačních principů pomoci v hmotné nouzi – ten kdo pracuje, se musí mít lépe než ten, který se pracovat nesnaží. Osoba se nachází v hmotné

nouzi, pokud nemá možnost zabezpečit odpovídajícím způsobem své základní životní potřeby (fyzické, psychické, sociální), a to především vlastním přičiněním – vlastní prací, uplatněním nároků a pohledávek, popřípadě prodejem nebo jiným využitím vlastního majetku (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2010, s. 6).

Institut veřejné služby byl do systému pomoci v hmotné nouzi včleněn s účinností od 1. ledna 2009. Osoby, které byly déle než 6 měsíců v hmotné nouzi, měly možnost zlepšit svou finanční situaci vykonáváním veřejné služby. Osoby vykonávající veřejnou službu nebyly v pracovněprávním vztahu, ani za práci nedostávaly odměnu. Tato činnost jim ale byla zohledňována při poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi – příspěvku na živobytí. Pokud dlouhodobě nezaměstnaný pobíral příspěvek na živobytí déle než 6 měsíců, měl nárok pouze na existenční minimum – v té době 2 020 Kč. Pokud odpracoval 20 hodin měsíčně, zvýšila se mu dávka na životní minimum, které činilo 3 126 Kč. Jestliže odpracoval 30 hodin měsíčně, částka životního minima se mu navýšila. Vliv na vznik institutu veřejné služby měly rovněž podněty mnoha starostů, kteří chtěli zapojit dlouhodobě nezaměstnané do prospěšných aktivit.

Veřejná služba ovlivňovala život v obci a měla podstatný vliv rovněž na osoby v hmotné nouzi. Byla přínosem pro obě strany. Veřejná služba byla zaměřena na pomoc všem obcím na území České republiky v činnostech, které jsou v zájmu obcí. Jedná se zejména o zlepšování životního prostředí v obci, udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, pomoc v oblasti kulturního rozvoje i sociální péče. Samotné slovo „zejména“ znamená, že obec může organizovat široké spektrum činností v reakci na místní podmínky a potřeby obce a jejích obyvatel (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2010, s. 6, 7).

Osoby v hmotné nouzi byly motivovány možností zachování nebo navýšení příspěvku na živobytí. Z dlouhodobého hlediska byla možnost dále tyto osoby motivovat možným postupem na mzdově ohodnocené pozice, jako jsou veřejně prospěšné práce (pokud je obec využívá), popřípadě přijetím do pracovního poměru přímo v rámci obce (obecního úřadu) nebo i v organizaci, ve které úspěšně vykonávaly veřejnou službu (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2010, s. 15).

„Praxe ukázala, že organizací veřejné služby se zlepšují vztahy mezi příjemci sociálních dávek a ostatními občany. Lidé v hmotné nouzi jsou často ohroženi sociálním vyloučením a setkávají se s předsudky. To, že pracují pro obec a snaží se být aktivní, na ně vrhá zcela

jiné světlo. Veřejná služba se tak stala přínosem pro obce i pro občany“ (Beck a kol. 2012, s. 149).

Na základě průběžného vyhodnocování a připomínek obcí bylo od 1. ledna 2012 přistoupeno k novelizaci platné právní úpravy.

Změny, které nastaly od 1. 1. 2012:

- rozšíření okruhu osob, kterým lze nabídnout výkon veřejné služby – od 1. 1. 2012 i uchazečům o zaměstnání, kteří jsou vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce ČR,
- taxativní zakotvení v zákoně o pomoci v hmotné rozšíření nabídky organizování veřejné služby nejen obcemi, ale i dalšími subjekty,
- přenesení organizace výkonu veřejné služby na jednotlivé krajské pobočky Úřadu práce ČR,
- výkon veřejné služby nemá žádný přímý vliv na nárok nebo výši dávek pomoci v hmotné nouzi (Beck a kol. 2012, s. 150, 151).

Nepřímý vliv může mít výkon veřejné služby na základě § 30 odst. 2 písm. b) zákona o zaměstnanosti, kde je zakotveno, že uchazeč o zaměstnání může být vyřazen z evidence Úřadu práce ČR, pokud bez vážného důvodu odmítne vykonávat veřejnou službu v rozsahu nejvýše 20 hodin týdně v případě, že je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání nepřetržitě déle než 2 měsíce. Pokud by v tomto případě byla osoba vyřazena z evidence uchazečů o zaměstnání a zároveň by pobírala dávky pomoci v hmotné nouzi, mohla by tím přestat plnit jednu z podmínek pro poskytování těchto dávek. Orgán pomoci v hmotné nouzi však může i v těchto případech určit, že osobu vyřazenou z evidence uchazečů o zaměstnání bude i nadále považovat za osobu v hmotné nouzi (Beck a kol. 2012, s. 151, 152).

Institut veřejné služby prochází i nadále změnami. Právě výše uvedený § 30 odst. 2 písm. b) zákona o zaměstnanosti byl předmětem jednání Ústavního soudu, který tento paragraf v listopadu 2012 zrušil. Podle Ústavního soudu takto koncipovaná veřejná služba porušuje právo na přiměřené hmotné zajištění, ohrožuje právo na zachování lidské důstojnosti, je v rozporu se zákazem svévole a zákazem nucené práce a nakonec rovněž

v rozporu s právem zaměstnance na spravedlivou odměnu za práci. V současné době MPSV připravuje návrh změn zákona, který by umožnil využívat veřejnou službu i v budoucnu. Bezpochyby lze konstatovat, že veřejná služba byla významným nástrojem, jenž udržoval pracovní návyky dlouhodobě nezaměstnaných, přispíval k sociálnímu začleňování osob a přispíval k dobrým vztahům mezi osobami v hmotné nouzi a ostatními občany.

4.8 Mandatorní výdaje

V rámci sociální reformy došlo k několika změnám, které ovlivnily výši mandatorních výdajů. Přestože změnami parametrů došlo u určitých skupin či jednotlivců k redukci dávek, celkový objem vyplácených dávek se zvyšuje. Významnou roli hraje především zvýšení životního a existenčního minima od 1. 1. 2012, čímž se automaticky rozšířil okruh osob, které mají na výplatu dávek nárok. Významnou dynamiku nárůstu poté dlouhodobě vykazují dávky na bydlení a to v souvislosti s deregulací nájmu (OBEC & finance 2012, s. 41).

Očekávané výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi a na dávky pro osoby se zdravotním postižením jsou přibliženy v tabulce 24.

Tabulka 24: Porovnání předpokládaných výdajů na vybrané typy dávek v roce 2011 a 2012

Systém	Celkový výdaj za rok 2011 v mil. Kč (očekávaná skutečnost)	Celkový výdaj za rok 2012 v mil. Kč (odhad)
Pomoc v hmotné nouzi	4 618	5 560
Dávky pro osoby se zdravotním postižením	1 815	1 970

zdroj: OBEC & finance, vlastní zpracování

Oproti původně očekávaným výdajům došlo v roce 2011 k navýšení dávek pomoci v hmotné nouzi i dávek pro osoby se zdravotním postižením. V roce 2012 došlo k navýšení dávek pomoci v hmotné nouzi, ale naopak ke snížení výdajů na dávky pro osoby se zdravotním postižením.

Tabulka 25: Porovnání skutečných výdajů na vybrané typy dávek v roce 2011 a 2012

Systém	Celkový výdaj za rok 2011 v mil. Kč (skutečnost)	Celkový výdaj za rok 2012 v mil. Kč (skutečnost)
Pomoc v hmotné nouzi	5 000	7 800
Dávky pro osoby se zdravotním postižením	1 900	1 500

zdroj: Sulek, Tiskové oddělení zástupce pro publikační a ediční činnost, MPSV, vlastní zpracování

Souhrnně jsou výdaje na jednotlivé typy dávek pomoci v hmotné nouzi uvedeny v tabulce 26.

Tabulka 26: Porovnání skutečných výdajů na vybrané typy dávek v roce 2011 a 2012

Dávky pomoci v hmotné nouzi	Celkový výdaj za rok 2011 v mld. Kč (skutečnost)	Celkový výdaj za rok 2012 v mld. Kč (skutečnost)
Příspěvek na živobytí	3,8	5,9
Doplatek na bydlení	0,9	1,7
Mimořádná okamžitá pomoc	0,3	0,2

zdroj: Sulek, Tiskové oddělení zástupce pro publikační a ediční činnost, MPSV, vlastní zpracování

U příspěvku na péči došlo v roce 2012 k navýšení výdajů o 0,3 miliard Kč. Komparace skutečných výdajů na příspěvek na péči v jednotlivých letech 2011 a 2012 je přibližena v tabulce 27.

Tabulka 27: Porovnání skutečných výdajů na vybrané typy dávek v roce 2011 a 2012

Příspěvek na péči	Celkový výdaj za rok 2011 v mld. Kč (skutečnost)	Celkový výdaj za rok 2012 v mld. Kč (skutečnost)
	18,1	18,4

zdroj: Sulek, Tiskové oddělení zástupce pro publikační a ediční činnost, MPSV, vlastní zpracování

Cílem sociální reformy nebylo snížení celkového objemu vyplácených prostředků na úkor příjemců nepojistných sociálních dávek, nýbrž dosažení úspory prostřednictvím zjednodušení systému, jeho zlevnění a celkové zefektivnění. V současné době se hovoří o úspoře přibližně 400 milionů Kč ročně. Zda se plánované úspory podaří dosáhnout, bude možné zhodnotit až s určitým časovým odstupem.

Vývoj výdajů dávkových systémů MPSV za rok 2012 je přiblížen v příloze 2 (str. 95). Vývoj výdajů dávkových systémů MPSV za rok 2010 a 2011 je přiblížen v příloze 3 (str. 96). Data byla získána elektronickou komunikací se zaměstnancem MPSV p. Sulekem.

5 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ A DOPORUČENÍ

Změnami v systému nepojistných sociálních dávek chtělo Ministerstvo práce a sociálních věcí dosáhnout efektivního zacílení a zajištění adresnosti sociálních dávek, dosažení maximální možné účelnosti dávek, zefektivnění práce orgánů státní správy, snížení administrativní zátěže pro uživatele služeb, zkvalitnění systému péče o ohrožené děti, podpory sladění rodinného a pracovního života u rodin s dětmi a rovněž omezit zneužívání nepojistných sociálních dávek.

Součástí diplomové práce je zhodnocení dosavadních dopadů sociální reformy a identifikace problémových oblastí. Hlavním cílem je návrh změn a doporučení pro zlepšení a zefektivnění systému nepojistných sociálních dávek.

Na základě analýzy jednotlivých kroků sociální reformy vztahujících se k nepojistným sociálním dávkám, které přešly k 1. 1. 2012 z obcí na úřady práce, lze konstatovat, že dosavadní dopady sociální reformy nejsou jednoznačné. Některá reformní opatření skutečně vedla k zefektivnění a zjednodušení, jiná naopak vedla k poškození sociálně potřebných či k jejich demotivaci, což zajisté nebylo cílem sociální reformy.

Zavedení jednotného výplatního místa výrazně zjednodušilo přístup občanů k vyřízení potřebných dávek a zrychlilo jejich projednávání. Soustředění agendy nepojistných sociálních dávek na jedno místo přineslo nejen úsporu státních výdajů na správu, ale též efektivnější proces, přiblížení agendy občanům a přehlednost. Před 1. lednem 2012 byl systém roztržitý, neefektivní a méně dostupný. Po 1. 1. 2012 došlo ke sjednocení a vyšší dostupnosti díky většímu počtu pracovišť. Administrace systému se stala jednodušší, systém je lépe kontrolovatelný a rozhodování o převážné většině dávek je jednotné.

Mezi reformní opatření, která vedla ke zjednodušení a zefektivnění systému nepojistných sociálních dávek, patří bezesporu i **snížení počtu vyplácených dávek jejich agregací do větších celků**. Toto opatření se dotklo především dávek pro osoby se zdravotním postižením. Příspěvek na mobilitu nahradil dvě dávky vyplácené do konce roku 2011 – příspěvek na individuální dopravu a příspěvek na provoz motorového vozidla. Příspěvek na zvláštní pomůcku nahradil čtyři dávky – jednorázový příspěvek na opatření zvláštních pomůcek, příspěvek na úpravu bytu, příspěvek na zakoupení motorového vozidla a příspěvek na celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla.

Zjednodušilo a zrychlilo se rovněž posuzování schopnosti osoby zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace, které probíhá stejným způsobem jako pro účely příspěvku na péči. Nově stačí pro řízení o příspěvku na mobilitu a řízení o příspěvku na péči jediný posudek. Díky **víceúčelovému využití posudku** se již žadatelé o dávku příspěvku na mobilitu a příspěvku na péči nebudou muset opakovaně podrobovat zjištění a posouzení svého zdravotního stavu.

Od 1. 1. 2012 došlo rovněž ke **zjednodušení posuzování pro účely přiznání příspěvku na péči**. Namísto posuzování 36-ti úkonů se nadále hodnotí schopnost zvládnutí základních životních potřeb v 10-ti oblastech.

Mimořádná okamžitá pomoc je dávkou jednorázovou a vyplácí se bezodkladně. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi rozeznává šest specifických situací, kdy lze žadatele považovat za osobu v hmotné nouzi. Většina situací je však v zákoně uvedena pouze příkladmo a je pouze na uvážení oprávněné úřední osoby, zda uzná pro uvedený účel žadatele za osobu v hmotné nouzi. Přiznání této dávky je tak zcela na subjektivním posouzení pracovníka ÚP. V praxi bohužel často dochází k neoprávněnému přiznání či ke zneužívání těchto dávek. Pracovníci ÚP v praxi většinou nevyžadují prokázání využití dávky mimořádné okamžité pomoci. ***Doporučovali bychom proto jednak sjednocení přístupu při posuzování pro účely této dávky, jednak důslednou kontrolu využití vyplacené dávky.***

Výše příspěvek na živobytí již není od 1. 1. 2012 ovlivňována **snahou zvýšit si příjem vlastní prací**, například výkonem veřejné či dobrovolnické služby anebo aktivním hledáním zaměstnání, což dle našeho mínění vede k demotivaci příjemců dávky. ***Doporučovali bychom změnu právní úpravy tak, aby osoby závislé na dávkách byly více motivovány ke snaze zlepšit svoji životní situaci, tzn. opětovné zavedení hodnocení snahy zvýšit si příjem vlastními příčiněním.*** V praxi se bohužel nezdá, že lidé pobírající dávky mnohdy i několik let nejsou ochotni cokoli podniknout pro zlepšení své situace. Zvyknou si na pravidelný přísun financí ve formě dávek a namísto vlastního přičinění spoléhají pouze na pomoc státu.

Dávky na bydlení – příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení měly být dle původní verze v roce 2013 zrušeny a nahrazeny jednotným příspěvkem na náklady na bydlení. Nakonec však bylo zrušení těchto dávek z vládního balíčku zvyšujícího DPH vypořádkováno.

Konstrukce dávek na bydlení zůstává tedy v roce 2013 nezměněná, mění se pouze normativní náklady na bydlení, díky nimž se dávky na bydlení v roce 2013 zvýší. I přesto, že tyto dávky mají zákonem nastavený maximální limit, jsou mnohdy lukrativním byznysem pro majitele ubytoven. *Současná konstrukce dávek na bydlení a byznys majitelů ubytoven pro sociálně slabé občany vedou k zneužívání státního rozpočtu a k posilování sociálních nepokojů. Problém vyžaduje komplexní řešení zahrnující jak přijetí zákona o sociálním bydlení, tak zpřísnění nároků na dávky.*

Veřejná služba, která představovala významný motivační prvek, byla koncem roku 2012 předmětem jednání Ústavního soudu. Ústavní soud sice institut veřejné služby jako takový nezrušil, leč zrušil povinnost ji zdarma vykonávat pod sankcí vyřazení z evidence úřadu práce. Povinnost vykonávat veřejnou službu přestala platit od zveřejnění nálezu Ústavního soudu dne 10. 12. 2012 ve Sbírce zákonů, a to nejen pro uchazeče o zaměstnání vedené v evidenci úřadu práce nepřetržitě déle než dva měsíce, ale i pro dlouhodobě nezaměstnané. Je prokazatelné, že institut veřejné služby se stal významným nástrojem, který udržoval pracovní návyky dlouhodobě nezaměstnaných. Kvůli povinnosti vykonávat veřejnou službu se z evidence uchazečů o zaměstnání na vlastní žádost odhlásilo okolo tří tisíc občanů. Mnozí naopak vykonávali veřejnou službu dobrovolně, jelikož v ní viděli příležitost zvýšení šance na uplatnění u potencionálního zaměstnavatele, jestliže se v systému osvědčí. V současné době MPSV pracuje na návrzích změn, které se týkají institutu veřejná služba. *Náhradou za veřejnou službu by se podle MPSV měl stát zkrácený úvazek veřejně prospěšných prací, který se bude proplácet z programu aktivní politiky zaměstnanosti.* Na ni má ministerstvo letos vyčleněno přibližně 5,5 miliardy korun. *Tento návrh se nám nejeví jako vhodný především proto, že by byl pro obce finančně náročnější než zajištění výkonu veřejné služby. S ohledem na finanční náročnost by obce nevyužily takový počet osob, jako tomu bylo při výkonu veřejné služby. Navrhovali bychom navrácení k původnímu stavu z roku 2011, kdy příjemce dávky hmotné nouze byl za výkon veřejné služby odměněn navýšením této dávky (při odpracování 30-ti hodin měsíčně se dávka hmotné nouze zvýšila o polovinu rozdílu mezi životním a existenčním minimem). V opačném případě, pokud odmítl vykonávat veřejnou službu, mu byla částka životního minima snížena na existenční minimum.*

Kontroverzní systém docházky DONEZ patří rovněž mezi novinky, které přinesla sociální reforma. Jedná se o projekt, který je financovaný z Evropského sociálního fondu

prostřednictvím Operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost. Docházka nezaměstnaných slouží jako kontrolní mechanismus Úřadu práce ČR. Vybraní uchazeči o zaměstnání mají povinnost dostavit se na určené kontaktní místo Czech POINT na České poště, a to v náhodném čase v rámci standardní pracovní doby. Odpůrci tohoto systému argumentují například tím, že uchazeči o zaměstnání se sice musí dostavit, ale není jim poskytnuta žádná pomoc při hledání zaměstnání. DONEZ měl ale sloužit především jako kontrolní mechanismus, neměl nahrazovat pomoc poskytovanou úřadem práce při hledání zaměstnání. *V praxi jsme se přesvědčili o tom, že DONEZ skutečně funguje v odbourávání nelegálního výkonu práce – tzv. práce načerno.* Dalšími protiargumenty bylo například znemožnění hledat si práci – domluvená schůzka u potencionálního zaměstnavatele, špatná dopravní dostupnost či návštěvy lékaře. Všechny uvedené důvody však patří mezi ty, které omlouvají absenci na dohodnuté schůzce. *Systém docházky DONEZ bychom zachovali. Domníváme se, že je vhodným nástrojem k odhalování zneužívání sociálního systému.* Nicméně celý projekt skončí letos v září. Zbylými penězi z projektu, které DONEZ financovaly, ministerstvo podpoří kontroly nelegální práce, což byl původní záměr projektu.

Jako poslední bychom zhodnotili **elektronický platební prostředek, tzv. sKartu.** Původně míněný záměr počítal s tím, že **sKarta** bude povinná pouze pro ty, kteří zneužívají dávky pomoci v hmotné nouzi. Karta sociálních systémů má v současné době především identifikační a platební funkci, což se nelíbí například Úřadu pro ochranu osobních údajů, který již před zavedením sKaret požadoval vyjasnění dostupnosti údajů na kartě a vymezení zpracování osobních údajů. Projekt sKaret dlouhodobě kritizuje například i ombudsman Pavel Varvařovský, mimo jiné kvůli tomu, že mají mít platební i identifikační funkci v jednom. Ministerstvo se bránilo tím, že ochrana soukromí držitelů karet je upravena ve smlouvě s Českou spořitelnou, která systém karet provozuje. V současné době proto MPSV připravuje návrhy na změnu legislativy – vydávány by měly být dvě karty, jedna s funkcí identifikační, druhá s funkcí platební. *Ani po nutných investicích přitom bohužel nepřinese povinné používání sKaret jako průkazek výraznější výhody v praxi oproti dosavadnímu stavu.*

Celý systém sKaret se nám jeví jako zbytečný, doporučovali bychom návrat k původnímu stavu. Osoby se zdravotním postižením obdržely průkaz zdravotně postiženého (funkce identifikační) a zneužívání dávek pomoci v hmotné nouzi lze daleko snadněji vyřešit

vydáváním potravinových poukazů a úhradou nákladů spojených např. s bydlením přímo na účty dodavatelů el. energie apod. Dopusud prakticky neznámou funkcí sKaret je podpisový certifikát. I plánované využití této autentizační funkce ale naznačuje, že namísto zrychlení a zjednodušení přinese nadbytečné a duplicitní služby.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala problematikou nepojistných sociálních dávek v kontextu sociální reformy. Jedná se o téma aktuální, v současné době často diskutované a zároveň autorovi práce profesně blízké. Hlavním cílem diplomové práce bylo navrhnout změny a doporučení k zefektivnění systému nepojistných sociálních dávek, která budou využitelná v praxi. Ke splnění hlavního cíle byly stanoveny cíle dílčí. Dílčími cíli v rámci zvoleného tématu bylo jednak porovnání systémů nepojistných sociálních dávek před a po 1. 1. 2012, dále identifikace problémových oblastí a zhodnocení dopadů změn v oblasti nepojistných sociálních dávek v souvislosti se sociální reformou, se zaměřením na dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči.

Diplomovou práci tvoří dvě stěžejní části. Jedná se o část teoretickou a část praktickou. V teoretické části jsme na základě studia relevantních podkladů a s pomocí odborných zdrojů přiblížili pojmy nepojistné sociální dávky, mandatorní výdaje, sociální zabezpečení, dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi. Teoretická část se zabývá vymezením nepojistných sociálních dávek v mandatorních výdajích a v systému sociálního zabezpečení a rovněž podrobnějším členěním nepojistných sociálních dávek. V teoretické části jsou charakterizovány pojmy životní a existenční minimum a nastíněny základní změny systému nepojistných sociálních dávek, které vstoupily v platnost 1. 1. 2012. Hlavním výsledkem teoretické části práce je přiblížení problematiky nepojistných sociálních dávek širší veřejnosti.

Na teoretickou část navazuje část praktická. V praktické části jsme se věnovali, za pomoci metody komparace, porovnávání systémů nepojistných sociálních dávek před datem 1. 1. 2012 a po datu 1. 1. 2012. Praktická část diplomové práce přináší výsledky výzkumu, který je zaměřen na dopady změn v systému nepojistných sociálních dávek. Na konci každé kapitoly je provedeno zhodnocení dopadů změn, včetně identifikace problémových oblastí. Jednotlivé kroky sociální reformy jsou postupně analyzovány a v závěru praktické části jsou poté zhodnoceny výsledky a formulována doporučení a návrhy změn v systému nepojistných sociálních dávek. Tvorbou praktické části vycházela rovněž z praktických poznatků o dané problematice, z dosavadní autorovy dvanáctileté praxe v oblasti nepojistných sociálních dávek a z provedených šetření v domácnostech klientů.

Návrhy a doporučení, která vzešla z diplomové práce, jsou podrobně specifikována v kapitole *Zhodnocení výsledků a doporučení*. V závěru diplomové práce bychom provedli jejich shrnutí.

Pomocí změn v systému nepojistných sociálních dávek chtělo Ministerstvo práce a sociálních věcí dosáhnout především efektivního zacílení a zajištění adresnosti sociálních dávek, dosažení maximální možné účelnosti dávek, zefektivnění práce orgánů státní správy a rovněž omezit zneužívání nepojistných sociálních dávek.

Na základě analýzy jednotlivých kroků sociální reformy, lze konstatovat, že dosavadní dopady sociální reformy nejsou jednoznačné. Mezi reformní opatření, která hodnotíme jako kladná, patří bezesporu zavedení jednotného výplatního místa, jenž zjednodušilo přístup občanů k vyřízení dávek a zrychlilo jejich projednávání. Žadatelé o dávky již nemusí obíhat několik institucí a vše potřebné vyřídí na jednom místě, čímž došlo ke zvýšení komfortu klientů z hlediska územní dostupnosti. Původní předčasné obavy z nedostatku či snížení počtu kontaktních míst, na kterých lze vyřídit žádosti o nepojistné sociální dávky, se ukázaly jako neopodstatněné. Dostupnost těchto služeb se po 1. 1. 2012 naopak nepatrně zvýšila. Dalším reformním opatřením, které hodnotíme kladně, je agregace dávek pro osoby se zdravotním postižením do větších celků – tento systém je pro klienty přehlednější. Rovněž se zjednodušilo a zrychlilo posuzování schopnosti osoby zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace a to díky víceúčelovému využití posudku. Kladně hodnotíme i zjednodušení posuzování pro účely přiznání příspěvku na péči. Namísto posuzování 36-ti úkonů se nadále hodnotí schopnost zvládnutí základních životních potřeb v 10-ti oblastech.

Negativně hodnotíme systém přiznávání jednorázových dávek mimořádné okamžité pomoci. Přiznání těchto dávek je do jisté míry závislé na subjektivním posouzení pracovníka ÚP. V praxi tak bohužel často dochází k neoprávněnému přiznání či ke zneužívání těchto dávek. Pracovníci ÚP většinou nevyžadují prokázání využití dávky mimořádné okamžité pomoci. Doporučovali bychom proto jednak sjednocení přístupu při posuzování pro účely této dávky, jednak důslednou kontrolu využití vyplacené dávky.

Negativně hodnotíme rovněž zrušení hodnocení snahy zvýšit si příjem vlastním přičiněním, což vede k demotivaci příjemců dávky. Doporučovali bychom změnu právní úpravy tak, aby osoby závislé na dávkách byly více motivovány ke snaze zlepšit svoji

životní situaci, tzn. opětovné zavedení hodnocení snahy zvýšit si příjem vlastním přičiněním.

Změnu právní úpravy navrhujeme rovněž v oblasti dávek na bydlení. Současná konstrukce dávek na bydlení a byznys majitelů ubytoven pro sociálně slabé občany vedou k zneužívání státního rozpočtu a k posilování sociálních nepokojů. Problém vyžaduje komplexní řešení zahrnující jak přijetí zákona o sociálním bydlení, tak zpřísnění nároků na dávky.

Veřejná služba, která představovala významný motivační prvek, prošla několika změnami. Je prokazatelné, že institut veřejné služby se stal významným nástrojem, který udržoval pracovní návyky dlouhodobě nezaměstnaných. V současné době neplatí povinnost vykonávat veřejnou službu zdarma. MPSV pracuje na návrzích změn, které se týkají institutu veřejná služba. Náhradou za veřejnou službu by se podle MPSV měl stát zkrácený úvazek veřejně prospěšných prací, který se bude proplácet z programu aktivní politiky zaměstnanosti. Tento návrh se nám nejeví jako vhodný především proto, že by byl pro obce finančně náročnější než zajištění výkonu veřejné služby. S ohledem na finanční náročnost by obce nevyužily takový počet osob, jako tomu bylo při výkonu veřejné služby. Navrhovali bychom navrácení k původnímu stavu z roku 2011, kdy příjemce dávky hmotné nouze byl za výkon veřejné služby odměněn navýšením této dávky (při odpracování 30-ti hodin měsíčně se dávka hmotné nouze zvýšila o polovinu rozdílu mezi životním a existenčním minimem). V opačném případě, pokud odmítl vykonávat veřejnou službu, mu byla částka životního minima snížena na existenční minimum.

Rovněž bychom zachovali systém docházky DONEZ, který slouží jako kontrolní mechanismus Úřadu práce ČR. V praxi jsme se přesvědčili o tom, že DONEZ skutečně funguje v odbourávání nelegálního výkonu práce a že je vhodným nástrojem k odkrytí zneužívání sociálního systému.

Posledním reformním opatřením, které hodnotíme negativně a u kterého navrhujeme změnu, je elektronický platební prostředek, tzv. sKartu. SKarta měla zamezit zneužívání dávek Celý systém sKaret se nám jeví jako zbytečný, doporučovali bychom návrat k původnímu stavu. Osoby se zdravotním postižením obdržely průkaz zdravotně postiženého (funkce identifikační) a zneužívání dávek pomoci v hmotné nouzi lze daleko snadněji vyřešit vydáváním potravinových poukazů a úhradou nákladů spojených např.

s bydlením přímo na účty dodavatelů el. energie apod. Doposud prakticky neznámou funkcí sKaret je podpisový certifikát. I plánované využití této autentizační funkce ale naznačuje, že namísto zrychlení a zjednodušení přinese nadbytečné a duplicitní služby.

Opatřením, které by prohloubilo aktivní přístup klientů k řešení nepříznivé sociální situace, je zvýšení podílu sociální práce a především spolupráce pracovníků ÚP a sociálních pracovníků obcí. V praxi bychom rovněž navrhovali častěji využívat institut zvláštního příjemce dávky či poukázky na odběr zboží, což by zabránilo zneužívání dávek.

Český systém sociální ochrany prošel významnými změnami. Postupně došlo ke snížení zabezpečovací funkce a posílení donucovací funkce systémů sociální ochrany, kde cílovým stavem je sice blahobyt, avšak podmíněný aktivitou jedinců – především vlastní prací. Aktivizační politika zpřísňuje podmínky přístupu k sociálním dávkám, klade důraz na používání různých stimulů pro vlastní aktivní jednání, zavádí nové systémy výplaty dávek. Tím jedinec získává či si udržuje nárok na výplatu sociálních dávek stále obtížněji. Od příjemců jednotlivých sociálních dávek je očekávána participace na aktivačních plánech předkládaných příslušnými úřady jakož i přijímání nabízených pracovních nabídek. V případě, že jedinec tato očekávání nenaplní, je vystaven přísným negativním sankcím či dokonce odnětí přiznané dávky. Jinou formou donucování jsou například redukováné úrovně sociálních dávek nebo kratší či limitované periody výplaty těchto dávek (Kvist 2003, s. 8). Některá reformní opatření jsou však, dle našeho názoru, krokem zpět. Je třeba pokusit se o změnu současné právní úpravy tak, aby osoby závislé na nepojistných sociálních dávkách byly více motivovány a snažily se pokud možno zvládnout nepříznivou životní situaci vlastními silami. Současné nastavení systému sociální ochrany je však stále ještě velmi štědré a benevolentní, což zneužívají jedinci zvyklí na pravidelný přísun finančních prostředků ve formě sociálních dávek. Tento systém jim vyhovuje a život na dávkách se stává běžným životním stylem. Jestliže systém umožňuje dlouhodobé pobírání dávek bez nutnosti jakékoliv snahy, pak jsou účinky těchto dávek negativní. U osob pobírajících dlouhodobě sociální dávky dochází ke ztrátě kvalifikace, zkušeností i pracovních návyků. Alarmující jsou i ekonomické dopady, neboť výdaje na sociální dávky zatěžují veřejný rozpočet.

Návrhy změn, které vplynuly z diplomové práce, mohou být podnětné a využitelné při přípravě novel zákonů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní zdroje:

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 352 s. ISBN 978-80-247-3724-9.

BECK, Petr a kol. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 447 s. ISBN 978-80-7263-744-7.

BRDEK, Miroslav a kol. *Trendy v evropské sociální politice*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2002. 252 s. ISBN 80-86395-25-1.

BŘESKÁ, Naděžda, VRÁNOVÁ, Lucie. *Dávky pomoci v hmotné nouzi*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. 407 s. ISBN 978-80-7263-378-4.

BŘESKÁ, Naděžda, BURDOVÁ, Eva, KEPKOVÁ, Michaela, VRÁNOVÁ, Lucie. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady 2012*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 224 s. ISBN 978-80-7263-739-3.

ESPING-ANDERSEN, Gosta. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press, 1990. 248 s. ISBN 06-910-2857-5.

GREGOROVÁ, Zdeňka, GALVAS, Milan. *Sociální zabezpečení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000. 280 s. ISBN 80-210-3686-9.

KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.

KRÁLOVÁ, Jarmila, RÁŽOVÁ, Eva. *Sociální služby a příspěvek na péči 2007*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2007. 352 s. ISBN 978-80-7263-405-7.

KRÁLOVÁ, Jarmila, RÁŽOVÁ, Eva. *Sociální služby a příspěvek na péči 2012*. 4. aktualizované vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 464 s. ISBN 978-80-7263-748-5.

KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. přepracované a aktualizované vyd. Praha: ASPI, 2007. 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

KVIST, Jon. 2003. Reviewed work: Activating the Unemployed. A Comparative Appraisal of Work-Oriented Policies by Neil Gilbert; Rebecca A. van Voorhis. American Sociological Association 2003. *Contemporary Sociology*. 2003, vol. 32, no. 1.

MUSIL, Libor. Sociální dávky jako součást komplexní intervence do situace klienta. In *Dávky sociálního státu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 188 s. ISBN 80-210-2624-3.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Obec a veřejná služba*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010. 51 s. ISBN 978-80-7421-020-4.

OBEC & FINANCE. *Sociální dávky v roce 2012*. Praha: TRIADA, 2012. 60 s. ISSN 1211-4189.

OCHRANA, František a kol. *Veřejný sektor a veřejné finance*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 264 s. ISBN 978-80-247-3228-2.

PEKOVÁ, Jitka, PILNÝ, Jaroslav. *Veřejná správa a finance*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998. 304 s. ISBN 80-85963-85-X.

PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. 4. aktualizované a rozšířené vyd. Praha: ASPI, 2008. 580 s. ISBN 978-80-7357-358-4.

SAMUELSON, Paul Antony, NORDHAUS, William Dawbney. *Ekonomie*. 18. vyd. Praha: Svoboda, 2007. 780 s. ISBN 978-80-205-0590-3.

TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 5. přeprac. a akt. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 382 s. ISBN 978-80-7400-322-6.

Zákony:

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 115, s. 3970 – 3994. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 29, s. 778 – 796. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1305 – 1328. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1300 – 1304. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1257 – 1289. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7662 – 7681.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 31, s. 1634 – 1653.

Zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 90, s. 2210 – 2211.

Vyhlášky:

Vyhláška č. 389/2011 o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 136, s. 5026 – 5027. ISSN 1211-1244.

Vyhláška č. 504/2006 o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 164, s. 7018 – 7020. ISSN 1211-1244.

Nařízení vlády:

505/2005 Sb. Nařízení vlády o zvýšení částek životního minima

664/2004 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima

333/2001 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima

56/2000 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima

42/1998 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima

123/1997 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima

219/1996 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima

281/1995 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima

245/1994 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima a dávky
pěstounské péče

336/1993 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima a některé sociální
dávky

81/1993 Sb. Nařízení vlády, kterým se zvyšují částky životního minima

Internetové zdroje:

INFORMAČNÍ CENTRUM VLÁDY. 2012a. *Mandatorní výdaje* [online]. [vid. 2012-02-02]. Dostupné z: www.icv.vlada.cz/scripts/modules/advice/detail.php?id=647.

INFORMAČNÍ CENTRUM VLÁDY. 2012b. *Sociální reforma* [online]. [vid. 2012-03-06]. Dostupné z: www.icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/.

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Krajské pobočky* [online]. [vid. 2012-04-25]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/>.

MPSV ODBOR 21. 2012. *Přídavek na dítě* [online]. Aktualizováno 13. 1. 2012 [vid. 2012-02-19]. Dostupné z: www.portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite.

MPSV ODBOR 21. 2011a. *Příspěvek na péči* [online]. Aktualizováno 30.12.2011 [vid. 2012-03-06]. Dostupné z: www.portal.mpsv.cz/soc/ssl/prispevek.

MPSV ODBOR 21. 2011b. *Rodičovský příspěvek* [online]. Aktualizováno 30. 12. 2011. [vid. 2012-02-19]. Dostupné z: www.portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp.

MPSV ODBOR 65. 2011. *Životní a existenční minimum* [online]. Aktualizováno 30. 12. 2011 [vid. 2012-03-06]. Dostupné z: www.portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/zivotni_min.

MPSV PLÍVOVÁ. 2012. *MPSV: Vyhodnocení projektu DONEZ za prvních pět měsíců provozu* [online]. [vid. 2012-07-16]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12663/tz_220312b.pdf.

MPSV ZÁRASOVÁ, Zuzana. 2012. *Dávky pěstounské péče* [online]. Aktualizováno 21. 12. 2012. [vid. 2013-02-10]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2012a. *Státní sociální podpora* [online]. [vid. 2012-02-19]. Dostupné z: www.mpsv.cz/cs/2.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2012b. *Pomoc v hmotné nouzi* [online]. [vid. 2012-03-05]. Dostupné z: www.mpsv.cz/cs/5.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2012c. *Systém sKaret se změní, dohodlo se na tom MPSV s Českou spořitelnou i Českou poštou* [online]. Aktualizace 7. 12. 2012. [vid. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14087>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2012d. *Zdravotní postižení* [online]. [vid. 2012-03-06]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/8>.

SKONTAKT. 2012. *sKarta* [online]. [vid. 2013-01-28]. Dostupné z: http://www.skontakt.cz/sportal/menu/cs/main/nav02_charakteristika.

TOP 09. 2011. *Radikálně se mění systém sociálních dávek* [online]. [vid. 2012-06-24]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/napsali-o-nas/radikalne-se-meni-system-socialnich-davek-8427.html>.

ÚŘAD PRÁCE ČR. 2011. *Krajské pobočky* [online]. [vid. 2012-06-24]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp>.

Informace získané elektronickým kontaktem:

Téma: Vývoj výdajů dávkových systémů MPSV za rok 2010, 2011 a 2012

Komunikace s Petrem SULEKEM, Tiskové oddělení zástupce pro publikační a ediční činnost, MPSV. Kopidlno 17. 1. 2013.

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: Orgány pomoci v hmotné nouzi</i>	38
<i>Tabulka 2: Vývoj částek k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb od roku 1991 do roku 1996</i>	42
<i>Tabulka 3: Vývoj částek k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb od roku 1997 do roku 2006</i>	42
<i>Tabulka 4: Vývoj částek zajištění nezbytných nákladů na domácnost od roku 1991 do roku 1996</i>	43
<i>Tabulka 5: Vývoj částek zajištění nezbytných nákladů na domácnost od roku 1997 do roku 2006</i>	43
<i>Tabulka 6: Porovnání životního minima v roce 2011 a 2012</i>	44
<i>Tabulka 7: Porovnání existenčního minima v roce 2011 a 2012</i>	45
<i>Tabulka 8: Porovnání částek, o které se zvyšuje částka živobytí osoby z důvodu dietního stravování v roce 2011 a 2012</i>	47
<i>Tabulka 9: Vliv výkonu veřejné služby v roce 2011 na výši příspěvku na živobytí</i>	49
<i>Tabulka 10: Vliv výkonu veřejné služby v roce 2012 na výši příspěvku na živobytí</i>	50
<i>Tabulka 11: Doba poskytování příspěvku na bydlení v roce 2011 a 2012</i>	52
<i>Tabulka 12: Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2011</i>	52
<i>Tabulka 13: Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků platné od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2011</i>	53
<i>Tabulka 14: Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2012</i>	53
<i>Tabulka 15: Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků platné od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2012</i>	54
<i>Tabulka 16: Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013</i>	55
<i>Tabulka 17: Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků platné od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013</i>	55
<i>Tabulka 18: Doba poskytování doplatku na bydlení v roce 2011 a 2012</i>	57
<i>Tabulka 19: Porovnání výše Mimořádné okamžité pomoci v roce 2011 a 2012</i>	59

<i>Tabulka 20: Výše příspěvku na péči v roce 2011 .....</i>	<i>62</i>
<i>Tabulka 21: Výše příspěvku na péči v roce 2012 .....</i>	<i>62</i>
<i>Tabulka 22: Minimální počet úkonů vyžadujících každodenní pomoc v roce 2011 .....</i>	<i>65</i>
<i>Tabulka 23: Minimální počet úkonů vyžadujících každodenní pomoc v roce 2012 .....</i>	<i>65</i>
<i>Tabulka 24: Porovnání předpokládaných výdajů na vybrané typy dávek v roce 2011 a 2012 .....</i>	<i>73</i>
<i>Tabulka 25: Porovnání skutečných výdajů na vybrané typy dávek v roce 2011 a 2012 .....</i>	<i>74</i>
<i>Tabulka 26: Porovnání skutečných výdajů na vybrané typy dávek v roce 2011 a 2012 .....</i>	<i>74</i>
<i>Tabulka 27: Porovnání skutečných výdajů na vybrané typy dávek v roce 2011 a 2012 .....</i>	<i>75</i>

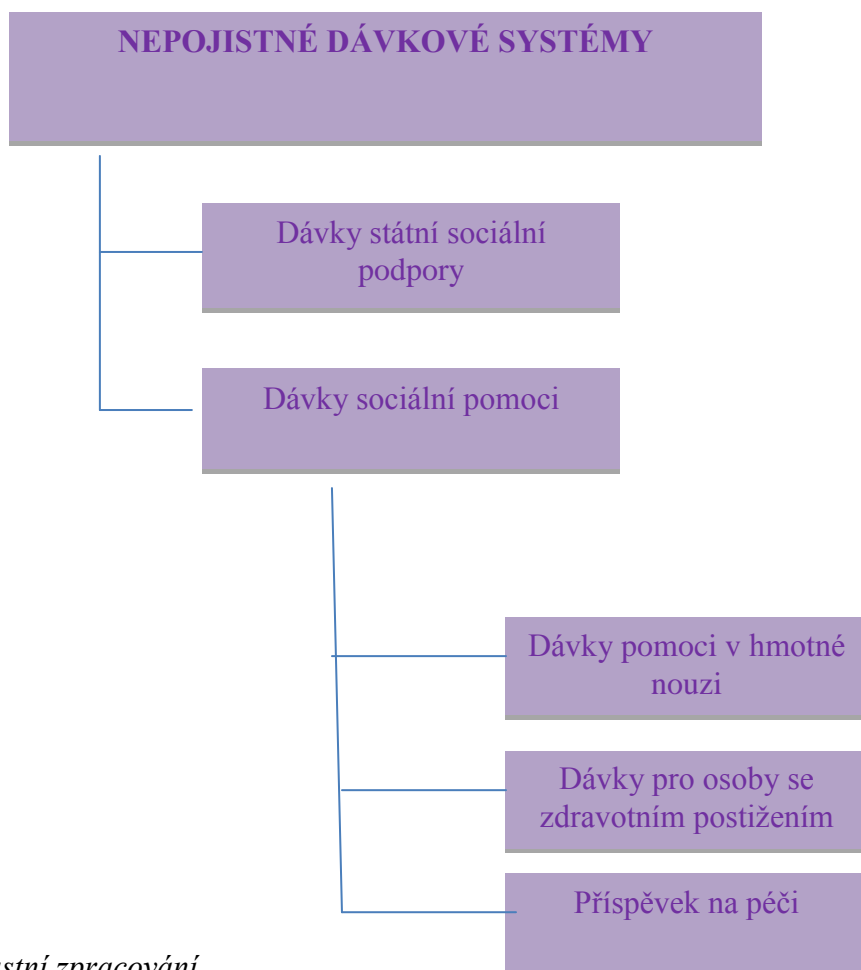
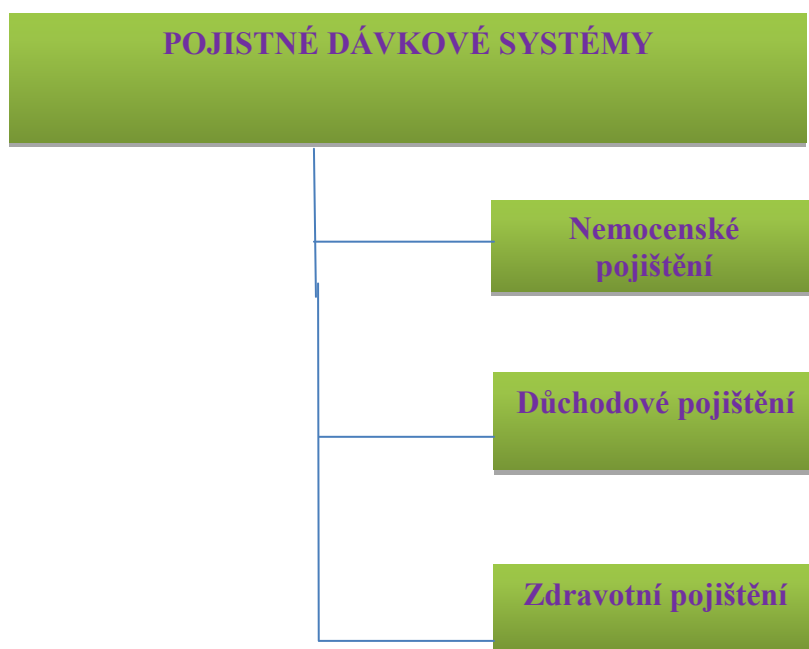
SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1: Krajské pobočky Úřadu práce České republiky</i>	39
<i>Obrázek 2: Základní typ sKarty</i>	69
<i>Obrázek 3: Speciální typ sKarty</i>	69

PŘÍLOHY

<i>Příloha 1: Systémy dávek sociálního zabezpečení České republiky .....</i>	<i>95</i>
<i>Příloha 2: Vývoj výdajů dávkových systémů MPSV za rok 2012 .....</i>	<i>96</i>
<i>Příloha 3: Vývoj výdajů dávkových systémů MPSV za rok 2010 a 2011 .....</i>	<i>97</i>

Příloha 1: Systémy dávek sociálního zabezpečení České republiky

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 2: Vývoj výdajů dávkových systémů MPSV za rok 2012

Dávkový systém(dávka)	Výdaje v roce 2012 (mld. Kč)
Dávky důchodového pojištění	372,8
Dávky nemocenského pojištění	19,4
Podpory v nezaměstnanosti	8,7
Příspěvek na péči	18,4
Dávky pomoci v hmotné nouzi	7,8
v tom: příspěvek na živobytí	5,9
doplatek na bydlení	1,7
mimořádná okamžitá pomoc	0,2
Dávky pro osoby se ZP	1,5
Dávky státní sociální podpory	35,6
z toho: rodičovský příspěvek	24,9
příspěvek na bydlení	5,7
přídavek na dítě	3,3
dávky pěstounské péče	1,2
porodné	0,1
C E L K E M	464,2

Zdroj: Sulek, Tiskové oddělení zástupce pro publikační a ediční činnost, MPSV

Příloha 3: Vývoj výdajů dávkových systémů MPSV za rok 2010 a 2011

Dávkový systém	Výdaje (mld. Kč)	
	rok 2010	rok 2011
Dávky důchodového pojištění	337,8	359,1
Dávky nemocenského pojištění	22,8	21,5
<i>z toho: nemocenské</i>	<i>14,9</i>	<i>13,4</i>
Podpory v nezaměstnanosti	13,4	10,3
Příspěvek na péči	19,6	18,1
Dávky pomoci v hmotné nouzi	3,9	5,0
<i>v tom: příspěvek na živobytí</i>	<i>2,9</i>	<i>3,8</i>
<i>doplatek na bydlení</i>	<i>0,7</i>	<i>0,9</i>
<i>mimořádná okamžitá pomoc</i>	<i>0,3</i>	<i>0,3</i>
Dávky zdravotně postiženým	1,8	1,9
Dávky státní sociální podpory	40,8	36,0
<i>z toho: rodičovský příspěvek</i>	<i>27,7</i>	<i>25,7</i>
<i>přídavek na dítě</i>	<i>3,9</i>	<i>3,5</i>
<i>příspěvek na bydlení</i>	<i>3,5</i>	<i>4,6</i>
<i>sociální příplatek</i>	<i>3,1</i>	<i>0,8</i>
<i>porodné</i>	<i>1,6</i>	<i>0,3</i>
C E L K E M	440,0	451,9

Zdroj: Sulek, Tiskové oddělení zástupce pro publikační a ediční činnost, MPSV